

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

II. ÉVFOLYAM 1-2. SZÁM 2.

2002.

Eötvös Károly 1842–1916

Varga Kamilla

Varga Mária

Felelős szerkesztő:
ELEK MIKLÓS

Szerkesztőbizottság:
BAÁN BEÁTA, DR. DIBUSZ LÁSZLÓ

Kiadja
az Aranyhíd Kulturális Szolgáltató Intézet
és a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadók:
PROF. DR. HORVÁTH MIHÁLY elnök,
SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA igazgató

A folyóirat a budapesti
Csokonai Művelődési Központ
támogatásával jelent meg.

Nyomdai előkészítés:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Ára: 200,- Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

A folyóiratot árusító helyek: Városi Könyvtár,
Helytörténeti Gyűjtemény, Kossuth utcai,
Rendelőintézet, Köztársaság utcai, Szívkórházi
könyvesboltok, Vasútállomás ajándékbolt.

A címlapon:
A pecsétnyomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY grafikusművész munkája
Eötvös Károly fényképe az 1880-as évekből
(Helytörténeti Gyűjtemény, Tóth Attila ajándéka)

Hátlapon:
Eötvös Károly balatonfüredi mellszobra
(TÓTH ATTILA fotográfus mester felvétele)

A belső borítón:
Varga Kamilla és Varga Mária fényképe az 1890-es
évekből (Tóth Attila tulajdona)
Eötvös Károly emléksorai (Tóth Attila tulajdona)

ISSN 1587-9399

Nyomás:
Csokonai Művelődési Központ nyomdája
Budapest

TARTALOM:

Dr. Rácz János:
BALATONFÜRED NEVE 2. oldal

Tóth Attila:
A SZENTLÁSZLÓI ÉS
BALATONFÜREDI VARGA-CSALÁD ... 3. oldal

Varga Lászlóné:
A BALATONFÜREDI REFORMÁTUS
TEMETŐ SÍRJELEI A 18. SZÁZAD
VÉGÉTŐL 1920-IG II. rész 7. oldal

Tóth Attila:
EÖTVÖS KÁROLY EMLÉKSORAI 20. oldal

Elek Miklós:
KI A BALATONFÜREDI
EÖTVÖS-SZOBOR ALKOTÓJA? 20. oldal

Fazekas Miklós:
BALATONFÜRED ÉS A VASÚT 21. oldal

Horváth Mihály:
SZILVÁSSY ZOLTÁN
A POLIHISZTOR TANÁR 30. oldal

A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI
EGYESÜLET 2001. ÉVI BESZÁMOLÓJA
ÉS 2002. ÉVI MUNKATERVE 35. oldal

*Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak és Kemény
Géza örökösének, hogy lemondtak tiszteletdíjukról,
szerzői jogdíjukról.*

Szerzőink:

Elek Miklós	könyvtáros
Fazekas Miklós	ny. MÁV főfelügyelő
Prof. Dr. Horváth Mihály	ny. orvos
Dr. Rácz János	nyelvész
Tóth Attila	üzemmérnök
Varga Lászlóné	ny. kertészmérnök

DR. RÁCZ JÁNOS

BALATONFÜRED NEVE

A közhiedelemmel ellentétben a *Füred* földrajzi név nem *fürdő* szavunkkal van összefüggésben. Szemben például Tátrafüred, Lillafüred, Káptalanfüred vagy Biharfüred névvel, melyek az átértelmezett Balatonfüred mintájára tudatosan készült későbbi névalkotások. Mivel a balatoni város már a 19. század első felében népszerű, látogatott fürdőhely volt, több más fürdő és üdülőhely is a Füred nevet kapta. [Elsőként a szepesi Schmecks, szlovák nevén Stary Smokovec kapta Ótátrafüred nevét: „1846. július 31-én az akkor ott mulató közönség nevezte el e helyet a regényes Balaton-Füred pandantjával Tátra-Füred-nek”.] Tátrafüred mintájára alakultak azután a Károlyfüred (Karlsbad), Mátrafüred nevek.

Pedig Balatonfüred nevében nem a *fürdő* szó lap-pang! Mint arra már ismert nyelvészünk, Szarvas Gábor 1892-ben, a Magyar Nyelvőrben felhívja a figyelmet, „így okoskodtak a Szepesség nyelvtudósai: Füred és fürdő mindegy. És megszületett, fölkapott, hivatalossá vált a Tátrafüred nevezet. S mintha valami titkos, bűvös erő rejlenék e névben, utána gomba módra kezdenek szaporodni a füredek: Thurzófüred, Iglófüred”. Hogy azonban Tiszafüred vagy a somogyi Kaposfüred sem az ott található fürdővízről kapta nevét, azt ironikus sorai-ban a következőképpen bizonyítja: „Van Tiszafüred is, ott fürdőnek híre-hamva sincs. ... Ennek gyógyító vize a Holt-Tisza, mely iszapban és piócákban bővelkedik. A fürdővendégek száma a sátoros cigányok vándorlási kedve s forgalmi viszonyai szerint változik; egyre-másra évenként két-három sátoraljára tehető. Ami az idegen fürdővendégek ellátásáról és kényelméről való gondoskodást illeti, van a városban egy úgynevezett ‘nagy vendéglő’, vulgo: csapszék”.

Kell lennie tehát más magyarázatnak a Füred hely-névre! Annál is inkább, mert ez a városnév igen korai felbukkanású a magyar írásbeliségben, és a jelölt falu nem a Balaton partján terült el (abban az időben nem is volt semmiféle fürdőélet a tóparton!). Fürdésről, fürdő-helyről a korai oklevelek nem tesznek említést. Még jóval később, évszázadok múlva is (pl. Horváth Bálint Magyaróváron 1848-ban, Orzovenszky Károly Pesten, 1863-ban kiadott könyvében) külön településekről beszélnek: „A gyógyhely a’ mellette fekvő Balaton-Füred falutól megkülönböztetés végett Savanyúvíznek neveztetik”, és „A balatonfüredi gyógyfürdő Füred falutól délnek egy óra-negyedre, Arács falutól délnyugat felé egy jó negyedóra távolságra, a Balaton tavától alig 140 lépésnyire, annak éjszaki partján” fekszik. A fürdő-

telep neve tehát korábban *Savanyóvíz* volt. Az észak-bra fekvő Füred faluban élők azt mondták, ha a fürdőtelepre készültek, hogy „lemegyek a Savanyóvízre”. A gyógyforrás környékén kiépült fürdőtelepet (Savanyúvízi fürdőt) a tulajdonos tihanyi apátság bérbeadás-sal hasznosította. A savanyúvizet először Zeiller Márton földrajz kutató, 1632-ben kiadott ‘Itinerarium des Koenigreich Ungarn’ c. munkájában, majd 1694-ben Matthi Lower ismertette. 1700 után szerezte vissza a bencésrend a tihanyi apátságot, az akkori birtokrendezések okmányai-ban szintén előfordul a savanyúvíz, továbbá Eszterházy Dániel kuruc vicegenerális 1708. évi jegyzőkönyvében olvasható bejegyzés szerint „Nagy-Vázsonbul megindulván ő Nga regvel, ment a füredi savanyóvízhez”; ezek a forrás első említései. 1783-ban pedig már térképen is szerepel a „Sawanio viz oder Sauerbrunn”, valamint 1785-ben Pálóczi Horváth Ádám rajzán szintén megtalálható a fürdőtelep - Füred faluval és Aráccsal egyetemben -, Füred faluról ezzel szemben már a 13. század elejéről találunk írásos dokumentumokat: 1211: in uilla *Fyred*, majd 1272: *fyured* és 1298: *Ville Fyured iuxta Balatinum*, 1320, 1385 és 1416: *Fyred*, 1459: *Fwred*. Mai területén öt község állott. 1211-től adatható *Papsoka* (R. Papsoca, 1267, 1314: Popsuca, 1416: Poposka, 1417: Paposka és Papsoka) az oklevelekben. Magyar neve ‘pap sokadalma, faluja’ jelentésű, azaz a tihanyi papok faluja. *Siske* község 1373-tól szerepel az oklevelekben (1385, 1388, 1416: *Siske*, *Siska*, 1417: *Syske*); a völgyben fakadó forrásról nyerte nevét. Maga a *Siske* személynévi eredetű, már 1275-ből ismert a *Sysk*, mely a latin *Sixtus* névre vezethető vissza. A mai kéki források környékén terült el *Kék* falu [1211: *Kecu*, 1267: *Keyk*, 1268: *Kek*, 1320: *Keek*, 1349: In dicta possessione *Keyk* et *Fyred* vocatis, 1351: *keekfiredi* jobbágyok, 1418: *Villis Fyred* *Keek* *Kwesd*; még 1671-ben is előfordul a *Kek* név]. A település elnevezése a *kék* színnévből keletkezett; talán a vidék fényviszonyaira, a távolról nézve kékes vonulatokra vonatkozott (vö. Kék-hegy, Kékkő, Kékes, mai Kék község Nyíregyháza közelében stb.). A jó nyelvér-zéssel kutató Zákonyi Ferenc szerint azonban valamilyen uralkodó növény /kőkény, szilva/ motiválta a névadást. Ma a Kéki dűlő, Kéki-völgy, Kéki-forrás őrzi a nevet. Arácsot 1954-ben csatolták Balatonfüredhez. *Arács* már a tihanyi apátság birtokainak 1211. évi ősz-szeírásában szerepel, majd 1385-ben és 1492-ben *Araach*. Oklevelekben még *Aarach*, *Araci* és *Arach* alakváltozatok olvashatók. Ez szintén személynévből

keletkezett, már 1214-ből adatolt az *Orochi*, 1344-ből az *Arach* név, mely szláv eredetű, a 'szántó (ember)' jelentésű szerb-horvát *Oraè*, cseh *Oráè*, lengyel *Oracz* személynév megfelelője. Arácstól délre, a tópartig nyúló lejtőn volt az igen rövid életű *Magyare* település (1231: Magare, 1243: Mogorey, 1380: Magyare). A szláv eredetű közeli Arácstól különböztette meg a magyarok lakta falunak ez az elnevezése, melynek szóvégi magánhangzója még az ómagyar kori szóvégi magánhangzók sorvadása és eltűnése előtti állapotot mutatja (magyari, hodu, utu, vizi, kezü stb.). A felsorolt községek mindegyike magasabban, távolabb feküdt a Balatontól, és mint láttuk, időben messze megelőzték a tóparti fürdőtelep létrejöttét.

Ezek után vegyük szemügyre a szintén igen régi *Füred* elnevezést! Helyneveink elég nagy részéhez abban hasonlít, hogy a szó végén a gyakori *-d* képzőt találjuk, mint pl. *Ártán-d*, *Kakas-d*, *Tyúko-d*, *Sás-d*, *Almá-d*, *Bogár-d*, *Mogyoró-d*, *Kerecsen-d*, *Nádas-d*, *Agár-d*, *Sasa-d* stb. Ilyen a mi városnevünk, *Füre-d* is. A *fürj* 'Coturnix coturnix' madárnévvel függ össze, annak régi *für* alakjából keletkezett *-d* képzővel. Jelentése pedig 'fürjes', azaz fürjekben gazdag terület (vö. Sólumos, Ménes stb., illetve egyéb helynevek ezzel a madárnévvel: 1268, 1297: *Fyur*; 1364: *Fyurzygeth*, 1677: *Fürjes völgy*, mai *Für* község Komárom megyében). A *fürj* terminusban a szóvégi *-j* nem eredeti; a nyelvtörténeti adatok alapján azt állapíthatjuk meg, hogy viszonylag késői felbukkanású, a toldalék nélküli szótó végén csak későn szilárdult meg. A 17. századnál korábbi forrásokban kivétel nélkül *für* alakja szerepel. +Még hozzá a magyar írásbeliség igen korai emlékeiben, így 1395 k.: *fyr* a Besztercei Szójegyzékben, majd 1405 k. a Scháglí Szó-

jegyzékben, *firmedar*, *fyr* a Jordánszky kódexben 1516-ban, *fwr* a Keszthelyi kódexben 1522-ben, továbbá 1533-ban a Murellius lexikonban, 1590-ben Szikszai Fabricius Balázs Nomenclatorában, majd a Kolozsvári glosszáokban. És ez a toldalék nélküli alakja használatos mindmáig a népnyelvben, számos nyelvjárásunkból így adatolható (pl. Szlavóniában Kórógy: *für*; Új Magyar Tájszótár: *fürmadár*, *für*, *für*; a különösen archaikus csángóban szintén *für*; és a Balatonnál is így emlegették. Hogy a szóvégi *-j* nélküli alakváltozatok a régebbiek, azt az is bizonyítja, hogy sok származékában, összetételben is a toldalék nélküli alakja szerepel (pl. *Füred*, *fürmadár*, *fürcsirke*, *fürmony*, *fürsip*, *fürhús* stb.). Ma is használatos személynév a *Für*: A Magyar Nyelv Történeti-etimológiai Szótára szerint *fürj* madárnevünk ismeretlen eredetű. Én azonban igen valószínűnek tartom, hogy *fürge* szavunkkal összefüggésbe hozható; a *fürj* nevet a madár fürge mozgása, gyors futása motiválhatta (vö. még *füreg-forog* szótóve). Erdélyben mondják is, hogy „futkos, mint a fürj”. A *fürge* melléknév a csángóknál 'serény' jelentéssel *fürcese*; a Szamosháton „úgy jár, mint a fürj”, azaz frissen, fűgén lépked; Szeged környékén „friss, mint a fürj”; Békés megyében „úgy beugrott az ajtón, mint a fürcsirke” anyit tesz: gyorsan; Erdélyben, Zilah környékén „fut, mint a fürjfiók”, eleven, virgonc; Csongrádon „akár a fürfiú”, különösen élénk gyermekekre mondják.

A mai *Balatonfüred* városnév tehát összetétel, melynek *Balaton* előtagja szláv eredetű, a helynévben megkülönböztető szerepű. A tó közelségére, mellékére utal. *Füred* utótagját pedig helytelenül kapcsolják össze a *fürdés* fogalmával, igen régi helynevünk, a *für* (fürj) származéka.

TÓTH ATTILA

A BALATONFÜREDI ÉS SZENTLÁSZLÓI VARGA CSALÁD TÖRTÉNETE

A balatoni fürdőkultúrát, sőt a savanyúvízi fürdő- és ivókultúrát megelőzően Balatonfüredre nem volt jellemző a nagyarányú bevándorlás. A régi füredi családok már évszázadokkal korábban gyökeret vertek a településen. Nevük jellegzetessé vált a leszármazó nemzedékek hosszú sora nyomán.

A leggyakrabban előforduló nevek a református anyakönyvi bejegyzések alapján a Somogyi, a Szabó, a Bedegi, a Bertók, a Kutasi, a Varga, a Király, az Újhelyi, a Pálffy, a Siskei családok, akik közül most a Varga család nemzedéki tábláit, leszármazási vonalát mutatom be.¹

A református egyházi anyakönyvekből kiderül, hogy a családok részben a nehézkes helyváltozás, részben a

birtok egyben tartása miatt házasság révén többször is rokoni viszonyba kerültek egymással. A Varga család esetében a nemesi cím megkönnyíti a vonalak felállítást, ugyanis az 1790-es, 1829-es és 1849-es nemesi összeírások 3-4 generációt tüntetnek fel.

Az egyik Varga ág a Partiumból (Zaránd, Közép-Szolnok, Kraszna vármegyék) származott át Balatonfüredre a 17. században írásos adatokból tudjuk, hogy Varga György (Georgius) a vonal legkorábban említett tagja a három részre szakadt Magyarországon I. Rákóczi Györgytől kapott nemesi levelet Szent-Lászlói literátus (írni, olvasni tudó) előnévvel 1635-ben.² Ő a család legkorábbi ismert tagja. Unokái: János (Joannes) és

Lőrincz (Laurentius) 1713-ban³ kelt keresetlevelükben igényüket jelentették be a nemesi cím használatára, amit III. Károly magyar király – fa tokban védett – királyi pecséttel hitelesítve meg is erősített és előnévként a Szent-Lászlói és Balatonfüredi előnevet adományozta.

Címerük: a pajzs kék udvarában zöld téren álló vörös ruhás magyar vitéz, kék övvel, oldalán kard lóg, lábát sárga csizma fedi, fején prêmes, vörös kalpag van, jobb kezében három búzalkalászt tart. A pajzs fölötti sisak koronájából szintén olyan vitéz emelkedik ki, jobb kezében kivont kardot tartva. Foszladék jobbról ezüstvörös, balról aranykék.⁴

A címerszerző Lőrincznek két felesége közül az első, a porosz grófnő kacér magatartása miatt majdnem elúszott a birtok. Lőrincz haragjában munkára fogta a grófi hitvest, hátha így majd megcsúnyul, de ő a kapálás elől megszökött a férjétől.⁵ Lőrincnek és ennek ugyancsak Lőrinc nevű fiának a közös sírja a régi református temetőben található, lassan szétmálló vörös homokkőbe vésett sírfelirattal.

Az első református anyakönyv első lapját 1761-ben – tehát a megnyitást követően – épp az idősebb (akkor 76 éves) Lőrincz magyar nyelvű visszaemlékező bejegyzése kezdi, mintegy összefoglalva a megelőző idők református egyházi történetének személyi vonatkozású elemeit, felsorolva az addig szolgált prédikátorokat és az 1698-tól oktató Schola (iskola) mestereket.⁶

Tekintettel arra, hogy az első anyakönyvi kötetekbe latinul jegyezték be az adatokat és a születés esetén csak az apát tüntették fel, a vonal-követés nehézkes. Mivel egyidejűleg több azonos család- és keresztnévű ember élt, csak eltérő koruk és keresztszülei szerepük adnak támpontot logikus leszarmazási táblázat készítéséhez. A későbbi anyakönyvek már közlik az azonosításhoz szükséges adatokat.

Ifjabb Lőrincznek első feleségétől, Tormási Erzsébettől négy, második feleségétől Bata Júliannától három gyermeke született. Péterffy Ida zenekutató, Pálóczi után kutatva a Vargákra is új adatokkal szolgált. Lőrinc fia, Ádám volt az, aki sikeresen alkudott Pálóczi Horváth Ádám mindkét házára és meg is vette azokat 1811-ben.⁷ A nagyobbikat Pálóczi 1789-ben építette klasszicista stílusban az akkori falu alsó szélén, a Baricskán. Az épület ma a Ferencsik János Zeneiskolának ad otthont. A volt tulajdonosok nevét hirdető márványtábláról lemaradt Varga Ádám, illetve a

Varga család neve, pedig a ház fél évszázadig volt a birtokukban, tőlük vásárolta meg Teasdale Vilmos. A kisebbik Pálóczi ház tovább maradt Varga tulajdonban. Tőlük Huray doktor, majd a Fekete család, később Vojacsek Margit tanárnő vásárolta meg.

Ádám fia Lajos, szolgabíró, majd 1847-től Zala vármegye Tapolca járásának főszolgabírája volt és egyben a balatonfüredi színház, a Magyar Játékszín főkormányzója. Hivatalát az 1860-as évekig látta el. Sírja a régi református temetőben, feleségének, a Vas

vármegyéből származott Etényi Józsefnek a sírja – amelyen jól olvasható a teljes felirat, felsorolva gyászoló hat gyermekét-, a régi katolikus temetőben található. Lajos három fia katonatiszt volt,⁸ akik közül Imre részt vett Jellasics portyázó, fosztogató csapatainak sikeres elűzésében, és a szabadságharc alatt 23 évesen őrnagyi rangig jutott. Nyugdíjba vonulása után ezredesi rangot kapott.⁹

Varga Imre honvéd ezredes a fennmaradt egykori gyászjelentés alapján Füreden temették el,¹⁰ tehát nem a nagykanizsai temetőben, ahol felesége nyugszik dísz-oszlopköven feliratos sírban. A „Balatonfüred” hetilapban Keményffy Károly 1922-ből származó Füredi Temetők című folytatásos cikkében három soros utalás olvasható főbíró apjának, Lajosnak sírjára: „Igen árnyas helytel cserélte fel hivatalát tek. Balatonfüredi csász. kir. főbíró; majd követte családja is. Emlékkő 1864-ből.” A kovácsolt vaskerítés és sajnos a feliratos márványtábla is hiányzik a sírköoszlop mélyedéséből, pedig ezzel igazolni lehetne Varga Imre ezredes nyughelyét.

A három lány közül az egyik egy osztrák grófhöz, a másik egy német báróhoz, a harmadik pedig harmad fokú unokatestvéréhez, Varga Sándorhoz ment férjhez, aki erdőmérnök volt Balatonfüreden. Ennek fia János megyei útbiztos, aki járta az utakat és az akkor használatos, egykor a skót mérnök (Mc. Adam) által feltalált, útépitő technológiával végeztette a makadám utak javításait. Tipikus mikszáthi dzsentrifélet élt, kártyázott és sok pénzt veszített. A család hagyományként örzi viszont, hogy földbirtokából a mostani Bem József Általános Iskola, akkor polgári fiúiskola felépítésére és a hozzátartozó gyakorlókert kialakítására területet adományozott. Felesége a balatonszőlősi Varga családból származott, akinek származási vonala a szőlősi református anyakönyvek és levéltári nemesi

összeírások révén a második generációs szintig követhető vissza.¹¹ Szülei korán meghaltak, ezért átkerült Füredre az erdőmérnök gyámságába. Családon belül hevült a szerelem későbbi férjéhez, Jánoshoz. Nincsenek olyan adatok, melyek ezt a két Varga vonalat egy közös ősré vezethetnék vissza. „A Szent Benedek Rend Története” ugyan már a XVI. sz.-tól említi Vargákat az egymással szomszédos falvakban, azonban ezekkel az adatokkal a rokoni kapcsolat nem igazolható.

János fia Sándor takarékpénztári tisztviselő volt. A református anyakönyv a keresztszülők között Eötvös Károlyt is feltünteti. Az I. világháború kitörésének évében Sándor orosz hadifogságba került és csak 6 év múlva, 1920-ban szabadult és látta meg először kisfiát. 1921-ben született Piroska nevű lánya, de amikor 4 hetes lett, anyjával együtt tuberkulózisban meghalt. A II. világháború végén az oroszok elhurcolták, mert megakadályozta, hogy egy részeges orosz katona nővel erőszakoskodjon, miközben a puskát is kicsavarta a katona kezéből. Az ötvenes években második felesége eredménytelenül érdeklődött utána, de a rendszerváltás után a Hadtörténeti Intézet sem tudott felvilágosítást adni eltűnéséről. Elképzelhető, hogy a még fel nem tárt – Füred határában lévő – tömegsírbán nyugszik.

A másik ágon Balatonfüreden Varga Lajos, a patinás füredi nagygazdák egyike vitte tovább a Varga nevet. Lánya, Anikó tanító a Bem általános iskolában, fia, Zoltán pedig a helybeli vízmű technikus. Zoltán, mivel neki is lányai vannak, ezen ág utolsó férfi sarja.

Sokáig nem volt bizonyítható Varga Lajos és Varga János felmenőinek rokoni kapcsolata, mígnem Petrőcz László lelkészsége idején az anyakönyvi betekintés révén részletes leszármazási tábla készülhetett, amely Lőrinczet jelöli meg közös ősként, kinek második feleségétől született Antal nevű fiának leszármazottja Varga Lajos.

A család leszármazási táblájának készítése során fény derült Füred egy másik Varga családjával való kapcsolatára is. Visszamenőleg Istvánig (Stephanus),

a második generációs szintig követhető ez a vonal is és bár az ág férfi vonala kihalt, a nőági leszármazottak más néven, de itt élnek a városban.

A leszármazási tábla követésekor kitűnik, hogy a család leggyakrabban a Somogyi család tagjaival lépett házasságra. Mivel a Somogyi név kétszer gyakrabban fordul elő az anyakönyvekben, mint bármely másik régi családnév, felvetődött a kérdés, van-e köze a Vargáknak a máig élő Somogyiakhoz, illetve a Vargák oldalirányú összekötő szálaival túl van-e egyéb, korábbi rokoni kapcsolat a két család között. Miklós Ferenc lelkész úr hozzájárulásával ismét betekintheztem az anyakönyvekbe.

Bebizonyosodott a feltevés: a Somogyi családnak nő tagjai házasodtak a szőlősi és a füredi Varga család férfi tagjaival is különböző időkben. Ennek a Somogyi vonalnak elődje az a Somogyi Károly (felesége Nagy Erzsébet), aki az új református templomot építtető Nagy István lelkészsége idején a református templom kurátora (gondnoka) volt és sírja legjobb állapotban megmaradt sírkövel a régi református temető keleti, bokros részén található.

A mai Somogyiakkal való rokonság gyökerei Varga Lőrinc dédunokájáig nyúlnak vissza, vele kötött házasságot annak idején Somogyi László.

A Varga család leszármazási táblája az eddig felkutatottak alapján 133 Varga nevet és házasságkötéssel 165 egyéb nevet tartalmaz.

A felnőttkort megért férfiak átlag életkora 62,8 év, a nőké 62,9.

Az 1849-es kolera járvány 9 személyt érintett a családfán. A csecsemő - halálozás a korra jellemző módon igen gyakran előfordult a családban. A szokás az volt, hogy a következő azonos nemű gyermek az elhalt testvére nevét kapta mintegy pótolva azt.

A Varga család leszármazási táblája természetesen nem mondható teljesnek, hiszen a kutatások folyamán, illetve a váratlanul felbukkanó adatok kapcsán a családfa eddig ismeretlen oldalaggal bővíthet, pontosodhat.

1. Nemesi összeírások az 1786., 1790., 1829. és 1849. évből Balatonfüreden és Balatonszőlősen (Zalaegerszegi Levéltár)
2. A 111964/902.sz. belügyminiszteri (dukai és szentgyörgyvölgyi Széll Kálmán) rendelet Varga Károly andrásfai földbirtokos, V. Jenő magyar államvasúti hivatalnok, V. Károly magyar királyi honvéd százados és V. János balatonfüredi földbirtokos okirata alapján.
3. 1768-as keltezésű nemesi biznyságlevél.
4. Nagy Iván:Magyarország családai címerekkel és nemzedék rendi táblákkal.Bp.:Helikon, 1987-88. (8 kötetben) 8. kötet 60. és 489-490. p.
5. Gömbös Sándorné született Varga Jolán 1967-ben Pápáról Kasza Jolánnak írott levele.
6. Balatonfüredi Református Egyház anyakönyvei 1724-től 1997-ig.
7. Péterffy Ida: Rekvium egy házért:irodalmi emlékhelyek==Magyarország. 1978.július 23. 30.sz., 27. p.
8. Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai.Bp.: Zrínyi, 1988. 647.p.
9. Bona Gábor: Táborkok és törzstisztek a szabadságharcban, 1848-49. Bp.:Zrínyi, 1987, 2.jav,böv.kiad.. 327.p. (777. tiszt).
10. Varga Imre 1848-49-es szabadságharc honvéd ezredesének egykori gyászjelentése (családi okiratgyűjtemény)
11. Balatonszőlősi Református Egyház anyakönyvei 1808-tól 1900-ig.(születési, házassági és halotti kötetekből)

VARGA LÁSZLÓNÉ

A BALATONFÜREDI REFORMÁTUS TEMETŐ SÍRJELEI A 18. SZÁZAD VÉGÉTŐL 1920-IG

II. rész

Az újabb, Bajcsy-Zsilinszky úti temető sírjeleinek leírása a jelzett időszakból, a föllelhető sírok sorrendjében az egyházi nyilvántartás számozása szerint következik. A feltüntetett számok a sorok számát és azon belül a sírhelyet jelölik, előbb a bal, utána a jobb oldalon haladva. A számozás balfelé és jobbfelé a középén levő úttól 1. számmal kezdődik.

Baloldal:

B 1/2. Süttöi mészkőből készült sírkő, nyújtott félkörívvel záródik.

Két oldalán egy-egy féloszlop van. Halványan látható a szép karcolt szomorúfűz díszítés. Felirata:

Az özvegy és gyermekek fájdalmának
S keservének sírköve
Néhai
Ns SOMOGYI JÁNOS
férj s atya hamvainak
Ki élt 65 évet
Mehalt 1865 Január 18
Lengjen örök béke s nyugalom
poraik fölött
és neje
VARGA JULIANNA
élt 78 évet
meghalt 1889 április 19

B 1/3. Szürke kő obelisz, díszítés nélkül. Készítője Havranek Antal Veszprém. Felirata:

TAKÁCS SZABÓ JÓZSEF
CSALÁDI
SIRBOLTJA
Itt nyugszik
SZABÓ JÓZSEF
élt 81 évet
meghalt 1900 decz 21
és neje KIS ÉVA
élt 66 évet
meghalt 1894 május 10
leányuk
SZABÓ LIDIA
ÉLT 12 ÉVET

MEGHALT 1861 DECZEMBER

Béke hamvaikra!

B 1/4. Dísz nélküli magas vöröskő sírjel. A párkány nélküli felsőrész előre ugrik, középső kimagasló félkörívét egy-egy karéj fogja közre. A betűk formája, vézése jellegzetesen szabályos. Ugyanilyen sírkő még található a temetőben, amelyek nyilvánvalóan ugyanannak a kőfaragó mesternek a munkái és keletezéseik szerint a századforduló körül készülhettek. Felirata:

ITT
NYUGSZIK
GÁSPÁR IMRE
ÉS
CSALÁDJA
BÉKE HAMVAIKRA!

B 1/6. Műkőből készült, tompaszögben záródó szürke sírjel, tetején fekvő koszorú dísszel, oldalán jellegzetes díszítés. A felirati rész fogazottan zárul. Évszám nem olvasható le róla. Felirata:

Itt nyugosznak
 az atyák Istenben
 boldogult
 N SOMOGYI LÁSZLÓ
 élt 69 évet
 SOMOGYI SÁNDOR

 ÉS NEJE
 BERETZ LIDIA

B2/1. A lefedett sír előtt két sírkő áll. Az egyik díszítés nélküli szürke obeliszk. Készítője: Havranek Antal Veszprém. Felirata:

GYENIS GÁBOR
 CSALÁDI
 SIRBOLTJA
 Itt nyugszik
 GYENIS GÁBOR
 ÉLT 63 ÉVET
 MEGHALT 1897
 ITT NYUGSZIK
 NEJE
 GYÓRFI LIDIA
 ÉLT 48 ÉVET
 MEGHALT 1887 AUGUSZTUS 2
 Béke hamvaikra!

A másik süttöi mészkő, felső részén háromkaréjos lezárással. A felirati mező félkörívesen zárult, két oldalon egy-egy féloszlop van. Felirata:

E sírkő
 jelöli néhai legidősb
 GYENIS GÁBOR
 nyughelyét
 Ki élt 61 évet és 2 hónapot
 meghalt 1866 Nov 18 dikán
 özvegye s három gyermeke mondja
 legyen áldás s béke poraira

B 2/6. Vöröskő sírjel, az 1/4.-el megegyező kivitelben. Felirata:

E GYÁSZHANTOK
 ALATT NYUGSZIK
 Ns CHEPELY LAJOSNÉ
 ÉLT 30 ÉVET MEGH 1866 AGU 28
 ÉS ÉDESANYJA
 UJHELYI SÁMUELNÉ
 ÉLT 78 ÉVET MEGH 1874 JUN 24
 ÉS UNOKÁIK
 CHEPELY GÉZA ÉLT

1 HOLNAPOT MEGH 1884 APR 1
 CHEPELY KÁROLY ÉLT
 1 HETET MEGH 1884 DECZ 21
 CHEPELY ELEK ÉLT
 7 ÉVET MEGH 1891 NOV 19
 CHEPELY LÁSZLÓ ÉLT
 6 ÉVET MEGH 1893 JAN 18
 BÉKE HAMVAIKRA

EMELTETTE E SIREMLÉKET
 ASZTALOS CHEPELY IMRE
 1901

Földműves Nemes Csepeli Lajos neje sorvadásban halt meg 30 éves korában.

B 3/4. Szép vöröskő sírjel. A felső rész nyújtott félköríve peremmel keretezett és alig kiálló vállrészben végződik. A felirati mezőt egyszerű ív választja el a fölötté levő szomorúfűz díszítéstől. Felirata:

E
 Gyász
 sírhant fedí néhai
 RÓKA FERENTZ né
 Szül Domján Sára
 élt 44 évet ±1867
 Ns
 UJHELI LÁSZLÓ Né
 Szü ROKA LIDIA
 élt 29 évet ± 1867
 Béke hamvaikra

B 3/8. Süttöi mészkőből készült a következő sírjel. Felsőrésze háromszög alakú, szomorúfűz díszítéssel, két sarkán egy-egy kihajló íves karéj. A felirati mező félkörívesen zárul, két oldalt egy-egy féloszlop fogja közre. Felirata:

BÉKE E SIRBAN NYUGVÓ
 Ö.BEDEGI JÓZSEF 79
 NEJE
 TAKÁTS SÁRA 68
 ÉVES SZÜLŐKÖN
 S AZ UNOKA
 BEDEGI JULIANNÁN
 1873 SEPT 28

B 4/1. Ugyancsak süttöi márványból készült, az előzőhöz hasonló méretű és alakú sírkő. A szomorúfűz díszítés itt a felirati mezőbe került, a félkörív két oldalán egy-egy rozetta látható. A felirat nehezen olvasható:

...GYENIS FERENTZ

.....
 pihenj mint özvegyed
 míg élt érted
 valának
évei
 jószágod jutalma
 örök és mennyei
 1868 Dec 31

Öreg Gyenis Ferencz földmíves 77 éves korában,
 öregség következtében halt meg.

B 4/9. Vöröskő sírjel. Félkörös, peremes felső része kétoldaltól középen összeível, kettéosztva a félkörívet /esetleg a Tízparancsolat két kőtábla motívumát idézve/. Alatta karcolt szomorúfüz díszítés, mely két dupla hullámvonal közül emelkedik ki. A hullámvonal forma a felirati mező elválasztó díszítő sor alatt ellentétes irányban megismétlődik. A díszítő, apró ívekből álló sor a két oldalon is végigfut. Karcolt felirata nehezen olvasható:

E sirban porlik
 Bocsor Istvánné
 született Horváth
 Zsuzsanna ki élt
 62 évet meghalt
 1868 szept 4
 Állitatták gyermekei
 Béke hamvaira

B 5/5. Megjelenésében az előzőhöz hasonló, szép vöröskő síremlék. Teteje félköríves, apró levélfüzér díszű peremmel, kis vállal, szimmetrikusan elágazó hullámvonalból középen kiemelkedő, háromágú levéldíszsel. A felirati mező felé, ellenkező irányban megismétlődik a hullámforma. A karcolt felirat nehezen olvasható:

E sirban nyugszik
 Kenyeres János
 élt 66 évet Meg
 halt 186. év
 szeptember.....
 Neje
 Róka Julianna

B 5/9. Süttői mészkő sírjel, bokrokkal sűrűn benöve, ezért nehezen olvasható. Felső része többlépcsős párkányú félkörív, amely kétoldaltól vállban végződik. A felirati rész nincs elválasztva. Szomorúfüz díszíti. Felirata:

Itt nyugszik
 HORVÁTH PÉTER
 élt 82 évet meghalt 1892 ...

neje
 ZEMEC ZSUZSANNA
 élt 60 évet meg....
 HORVÁTH ZSUZSANNA

B 7/1. A vöröskőből készült sírjel formájában mintha az igényesebb süttői márványsírokat utánozná. A háromszögben végződő csúcsot két oldalról egy-egy félívű csúcs kíséri. A felirati mező két oldalán egy-egy féloszloppal félkörrel zárul. Felirata:

Itt nyugszik
 DOMJÁN PÉTER
 élt 63 évet
 meghalt 18 . 4
 és neje
 SZABÓ JULIANNA
 élt 80 évet
 meghalt 1910 jul...
 Kis unokájuk KÁROLY élt 1 hónapot
 meghalt 187 . évben
 Béke hamvaikon

B 7/8. Szürke kőobeliszk, díszítés nélkül. A díszítést itt is az ívesen elhelyezett felirat képezi.

UJHELI DÁNIEL
 CSALÁDI
 SIRBOLTJA
 Itt nyugsznak az Urban

UJHELI DÁNIEL
Született 1827 jul 21
meghalt 1901 márcz 2
és neje
SISKEI MÁRIA
élt 77 évet
meghalt 1910 ápril 28
UJHELI LAJOS
élt 16 évet
megh. 1871 okt 18-án
és ESZTER testvére
élt 12 napot
megh. 1872 aug 6-án
Béke poraikra!

B 7/10. Kimagasló szürke márvány obeliszk, melyet domborművű koszorú díszít. Méltó emlékmű az itt nyugvóknak.

MOLNÁR ALADÁR
SZÜLETETT 1839
MEGHALT 1881
A NÉPNEVELÉS BAJNOKÁ
NAK S AZ ELSŐ MAGYAR
SZERETETHÁZ MEGTE-
REMTŐJÉNEK
EMLÉKÉRE EMELTE:

Magyarország néptanítói
s tanügybarátai adakozásából
a Balatonfelvidéki
néptanítói egyesület:

Hátoldal:

UGYANITT NYUGSZIK
ATYJA
MOLNÁR DÉNES
Szül. 1800 ± 1871

B 8/3. Süttöi mészkő sírjel. Felsőrésze félköríves, kis kiugró vállal, lépcsőzetes peremmel, mely a felirati mezőtől nincs elválasztva. Szomorúfűz díszítés alatt következik a felirat:

Emelé e néma követ
Ö PÁLFFY ISTVÁNY
78 ÉVES JÓ ANYÁNAK
HÁLÁJA JELÉÜL
GYERMEKI SZERETETTEL
1872 DEC 24

B 8/13. Süttöi mészkő síremlék. Két oldalról egy-egy kis karéjjal közrefogott háromszögben végződik, melyben szomorúfűz díszítés látható. A felirati mező félkörívesen zárul, két oldalt egy-egy féloszloppal. Felirata:

EMLÉK OSZLOPÁUL
1873 FEBR 19 ÉN ELHUNYT
Ö. KORPÁDI JÁNOS
76 ÉVES JÓ FÉRJNEK
EMELÉ E KÖVET
GYENIS ANNA ÁLTAL
A NŐI KEGYELET ÉS GYERMEKI SZERETET

B 9/7. Az előzőhöz hasonló formát mutató, süttöi mészkő síremlék. A felirati mezőt záró félkörív fölött két oldalt egy-egy bemélyedő háromszög. Díszítése a csúcspan levő rozetta és a felirati mezőben levő szomorúfűz. Felirata:

Ö CSIZMADIA JÓZSEF
81 ÉVES JÓ FÉRJNEK
EMLÉK SZOBRA
MEGHALT 1873 DECEMBER II-ÉN
KIRÁLY KATALIN
KEDVES NEJÉVEL TÖLTÖTT
BOLDOG HÁZASSÁGÁNAK 40 IK ÉVÉBEN
ÁLDÁS BÉKE HAMVAIRA

B 9/9. Szürke terméskő sima, keskenyedő hasábforma, mely gúla alakban végződik. Díszítése szomorúfűz. Készítője: Tóth F. Veszprém.

Felirata:

E gyász sirban nyugszik
ifj. Tóth Gábor
élt 22 évet
meghalt 1873 év szept 12
TÓTH LIDIA
élt 6 hónapot
meghalt 1873 év márcz 29
Béke poraikra
Emeltette a szülői és testvéri
szeretet

B 10/5. Eredetileg fehér, megszürcült, peremnélküli sírkő. Díszítése karcolt szomorúfűz melyet virágfűzér ölel körül. Felirata:

Itt nyugszik
özvegy
DIENER FÜLÖPNÉ
szül. WICKERT KATALIN
SZÜLETETT UJ SZIVACON
1837 JANUÁR 9-ÉN
MEGHALT B.FÜREDEN
1874 august 31-ÉN

Éltem csak kevés éveket
Több bu mint öröm perceket

Viharok dulták keblemet
 S ezek közt végzem életemet
 Isten ki égbe szállítál
 Vég imám hozzád ebből áll
 Óvd a távolban is gyermekeimet a butól
 A siron innen és azon tul

B 12/2. Szürke terméskő sírjel. Felső része keskeny, nyújtott félkörív, mely kétoldalt visszahajló ívben folytatódik. Hangsúlyos, többlépcsős szegély kíséri. Egyéb díszítés a sírkövön nem látszik. Felirata:

Itt nyugszik
 PÁLFI PÁL
 élt 74 évet
 meghalt 1885 decz 13
 és neje
 SZABÓ ÉVA
 élt 80 évet
 meghalt 1887 márcz 20
 Béke hamvaikra!

B 12/4. Alacsony vöröskő síremlék, szépvonalú hármas ívben végződik, szélesen kiugró szegéllyel. Díszítése szomorúfűz. Felirata:

Itt nyugszik
 KORPÁDI GÁBOR
 ESZTER leányával
 meghalt 1883 febr 17 én
 életének 45 évében
 KORPÁDI GÁBORNÉ
 szül Váczi Julianna
 megh. 1919 nov 4 én
 Béke Áldás poraikra!

B 12/6. Szürke kőobeliszk. Díszítés nincs rajta. Felirata:

ITT NYUGSZIK
 TEKINTETES
 Ifj. SOMOGYI
 ZSIGMONDNÉ
 SZÜLETETT
 SOMOGYI JOSEFA
 ÉLT 20 ÉVET
 MEGHALT 1816 NOVEMBER 20
 SOMOGYI J.....
 ÉLT 19 HETET
 MEGHALT 1877 JANUÁR 8

B 12/10. Vöröskőből készült sírjel a 12/2.-höz hasonló formájú, de alacsonyabb. Szomorú fűz díszítésű. Felirata:

Itt nyugszik
 TOTH JÁNOS
 meghalt 1876 oktober 1
 életének 56 évében
 Örök emlékül emeltette hü neje
 szül VAS ÉVA
 Béke hamvaikra

B 13/1. Süttöi mészkő sírjel, háromkaréjos felsőrészszel, mely többlépcsős párkányú nyújtott félkörívben végződik. Díszítése nincs. Felirata:

Itt nyugszik
 ÖZV
 SOMOGYI ISTVÁNNÉ
 született
 SOMOGYI LIDIA
 élt 68 évet
 meghalt 1878 január 2-an
 Béke poraira

B 14/7. Magas vöröskő, háromkaréjos, csúcsba futó lezárással, többlépcsős párkánnyal. A felirat felett szomorúfűz díszítés. Sírkőkészítő: B... Veszprém

Itt nyugszik
 idősb BODÓ JÓZSEF
 élt 63 évet
 meghalt 1907 julius 10-én
 neje Berecz Julianna
 BODÓ JÓZSEF
 1880-1937

Bodó Imre
élt 6 évet
meghalt 1878 január 15
Béke hamvaikra

B 15/1. Magas, tagolt formájú alaprészen nyugvó obeliszkyszerű vöröskő sírjel. A felirati tábla fehér márvány lap. Díszítése szomorúfűz. Sírkőkészítő: Fehér Sándor Veszprém. Felirata:

VÖRÖS ISTVÁN
CSALÁDI SIRHELYE
VÖRÖS ISTVÁN
ÉLT 67 ÉVET
MEGH 1896 ÁPR. 13
ÉS NEJE
RÓKA ZSUZSANNA
ÉLT 52 ÉVET
MEGH 1880 JUL 8
TAMÁS KÁROLY
ÉLT 82 ÉVET
MEGH 1928 DEC 8
ÉS NEJE
VÖRÖS ZSUZSANNA
ÉLT 86 ÉVET
MEGH 1939 AUG 23
NYUGODJANAK BÉKÉBEN

B 15/11. Süttöi mészkő, mely nyújtott félkörívben végződik, széles, többlépcsős párkánnyal, kiálló vállrészrel. Díszítése szomorúfűz. Felirata:

Itt nyugsznak
GYENIS SÁMUEL
élt 63 évet
meghalt 1880 január 21
GYENIS SÁMUELNÉ
sz BENI JULIANNA
élt 67 évet
meghalt 1882 December 25
Áldás hamvaikra!

B 16/1. Szürke obeliszk, díszítés nélkül. Sírkőkészítő: Havranek és Társa Veszprém. Felirata szemből és két oldalról olvasható:

SOMOGYI PÉTER
CSALÁDI
SÍRBOLTJA
Itt nyugszik
SOMOGYI PÉTER
élt 63 évet

meghalt 1893 április 1.
és neje
SOMOGYI JULIANNA
született 1815 ápril 17
meghalt 1901 ápril 10
Áldás a felejtetetlen
hamvakra

Itt nyugszik
SOMOGYI GÁBOR
ref. s. lelkész
született 1856 sept 14.
meghalt 1881 jul 17
Áldás béke poraira!

Baloldalon:

Itt nyugszik
TIMA KÁLMÁN
született Veszprém
1880 szeptember 17 én
meghalt
1906 január 4 én
Áldás és béke hamvaira

A sír jobboldalán:

Itt nyugszik
TIMA KÁLMÁN
volt Veszpr. ref. tanító
szül 1855. okt 12
meghalt 1884 jan 26
és neje
TIMA KÁLMÁNNÉ
SOMOGYI LIDIA
szül 1854 dec 6.
meghalt 1884 ápr 12
és fiuk DEZSŐ
szül 1881 jan 15
meghalt 1881 febr 1
Béke legyen poraik felett!

B 16/9. Szürke kő sírjel. Félkörívben végződik a széles párkánnyal elválasztott felső rész, a felirati mezőt négy sarkában ívelt perem veszi körül.

Felirata:

Itt nyugszik
ID. SIPOS
BERTÓK JÁNOS
élt 74 évet
megh. 1880 ápr. 3.
és neje
GEISZLER ANNA
élt 75 évet
megh. 1906 febr. 24.

A felejthetetlen nevelőknek
hálás unokájuk

B 20/1. Kripta fölött áll a szürke gránit obeliszk. Díszítés nincs rajta. Készítője: Steinber A. Pesten. Felirata: szemből, a két oldalon és a hátoldalon olvasható:

ITT NYUGSZIK
A FELEJTHETETLEN
FÉRJ ÉS ÉDESAPA
VARGA SÁNDOR
MÉRNÖK
SZÜL 1820
MEGH 1882 SEPT 1
ÖZVEGYE ÉS FIA
EMLÉKÉBEN ÉL
BÉKE HAMVAIRA!

VARGA GÁBOR
1815-1888
Áldás emlékén
És neje
SOMOGYI SÁRA
élt 80 évet
megh 1899 márt. 29-én

VARGA SÁNDORNÉ
Varga Jaquelin
1835 – 1919

A sír jobb oldalán:

VARGA SÁNDORNÉ
..... MÁRIA
1891 – 1921
és négyéves kislánya
PIROSKA

A sír bal oldalán:

TAKÓ JÓZSEF
1924 – 1971
és neje
KASZA LENKE
1926

Hátoldal:

VARGA JÁNOS
1857. jan 15 – 1924 apr. 4
VARGA JÁNOSNÉ
1861 – 1941
VARGA KAMILLA
1878 – 1948
URHEGYI JENŐNÉ
Sz. VARGA GABRIELLA

B 17/1. Szürke kő obeliszk, szomorúfüz díszítéssel.
Felirata:

ITT NYUGSZIK
ÖREG
BERECZKY
GÁBOR
ÉLT 72 ÉVET MEGH 1882
ÁPRILIS 20
Béke hamvaira
NEJE
BEDEGI JULIANNA
ÉLT 83 ÉVET MEGHALT 1900
OKTOBER HO 31-ÉN

Bereczky Imre
élt 30 évet
meghalt 1893
augusztus hó 10-én

B 18/8. Egyszerű vonalú szép süttöi mészkő sírjel,
félköríves végződéssel körbefutó párkánnyal, szomorúfüz díszítéssel. Felirata:

NAGY PÉTER
Sz. 1798 MEGH 1885
ÉS NEJE
VARJAS JULIANNA
SZ. 1799 MEGH 1888

1883 – 1957
 VARGA SÁNDORNÉ
 Sz. TOMCSÁNYI MÁRIA
 1886 – 1959
 KASZA ZOLTÁN
 1898 – 1968
 URHEGYI LACIKA
 ± 1901
 KASZA ZOLTÁNNÉ
 1899 – 1985
 KASZA JOLÁN
 1901 – 1988

B 20/10. Vöröskőből készült síremlék, nyújtott félkör alakú felső résszel melyet legyezőszerű, napsugarakra emlékeztető motívum díszít. Az előzőektől eltérően a sírkő a sírhalom felé néz. Felirata:

Itt nyugszik
 NAGY KÁROLYNÉ szül
 Szabó Julianna Élt
 68 évet Meghalt
 1889 év Február 25 én
 Férje
 NAGY KÁROLY
 ÉLT 74 évet
 Meghalt 1889 évben
 November 12 én
 Áldás, béke poraikra!

B 21/6. Szürke márványkő síremlék. A háromkaréjos felsőrész középső íve lefelé körré egészül ki, benne szomorúfüz díszítés van. Készítője: Velty Ferenc, Veszprém. Felirata:

Itt nyugszik
 BOCSOR ISTVÁN
 élt 61 évet
 meghalt 1887 decz 12
 és neje
 HORVÁTH ZSÓFIA
 élt 80 évet
 meghalt 1912 aug 10
 Béke hamvaikra!
 Emeltette gyászoló özvegye

B 21/8. Szürke kőobeliszk, díszítés nélkül. Készítője: Velty Ferenc Veszprém. Felirata:

Itt nyugszik
 TOLNAI ISTVÁNNÉ
 PÁLFI LIDIA
 élt ..évet
 meghalt 1888 márczius 19

SOMOGYI GÁBORNÉ
 Tolnai Lidia
 élt 18 évet
 meghalt 1890 ápril 7

Korán itt hagyatok
 Jó lány hü unoka
 Hőn érző szivetek
 Nem soká doboga
 Sirotok halmára
 Könnyeink omlanak
 Drága hamvaitok
 Békén nyugodjanak

Ezen emléket emelték kiknek szívében kedves
 emléketek örök
 PÁLFI PÁL és BEDEGI ZSUZSANNA

B 22/1. Szürke, díszítés nélküli obeliszk, amely a kripta előtt áll. Felirata:

KUTASI PÉTER
 CSALÁDI
 SIRBOLTJA

Itt nyugszik
 KUTASI PÉTER
 élt 88 évet

meghalt 1908 febr 2.
és neje
VARJAS ERZSÉBET
élt 76 évet
meghalt 1900 máj 19
KUTASI IMRÉNÉ
szül
TÓTH JULIANNA
élt 30 évet
meghalt 1875
és leánya Julianna
élt .. évet
meghalt 1868
SZERETŐ FÉRJE
Kutasi Imre
élt 75 évet meghalt 1916 július hó 31-én
Áldás és béke lengjen drága poraik felett

B 22/2. Egyszerű sima, hasáb alakú, tompaszögben végződő sírkő, bevéselt kereszttel. Evangélikus felekezetűek nyughelye. /Az alsó sarokban U.K. jel/ Felirata:

Itt nyugszik
FERENCZY
Gyula
élt 70 évet
meghalt 1915 május 29
és kis fia
DEZSŐ
élt 2 napot
Béke hamvaikra
Emeltette gyászoló neje

B 23/1. Az előzőhöz hasonló formájú, sima fehér sírkő. A nehezen olvasható felirat alatt csigavonalas-indás karcolt díszítés van. Felirata:

.....
.....
HEKKEL JOZEFA
szül 1889 január 2
meghalt 1889 július 31
SÁNDOR
szül 1890 március 16
meghalt 1890 április 5
Az örök világoosság
Fényeskedjék nekik
a boldog feltámadásig
a viszont látásig

B 24/1. Szürke gránit obelisz. Készítője: BARTA, Veszprém. Felirata:

BERECZKY GÁBOR
családi sírboltja
Bereczky Gábor
élt 56 évet
megh. 1891 jan 18
neje
Kutasi Lidia
élt 46 évet
megh. 1891 ápr 7
fiuk
Bereczky Gábor
élt 36 évet
megh. 1897 márcz 8
kisfia
szül. és megh. 1893 jan 8
Béke hamvaikra!
Emelte hü neje és fia.
Bereczky Gáborné
született
VAS ESZTER
ÉLT 67 ÉVET MEGHALT 1935
SZEPT 1

B 24/3. Obelisz. forma vöröskő sírjel, szomorúfüz díszítéssel. Felirata:

Itt nyugszik
KOVÁCS JÓZSEF
élt 56 évet
megh. 1894
és neje
Kiss Zsuzsanna
élt 82 évet
meghalt 1923
Béke hamvaikra

B 24/11. Szürkés-fehér sírkő, felsőrésze félkörív, melyet a felirati mezőtől vállban végződő perem választ el. Díszítése nincs. Felirata:

Itt nyugszik
ifju HORVÁTH PÁLNÉ
szül BAKOS ESZTER
élt 22 évet
meghalt 1891 decz 6
Béke hamvaira
Emeltette a szülői szeretet

B 25/1. Fehér márvány obelisz. díszítés nélkül. Sírkészítő: Velty F. Veszprém Felirata:

ANDRÁS
SOMOGYI ZSIGMOND
CSALÁDI SÍRBOLTJA

Itt nyugszik
 SOMOGYI ZSIGMOND
 élt 62 évet
 meghalt 1891 decz 25
 Neje szül
 SZENTES MÁRIA
 ÉLT 84 évet
 Meghalt 1914 március 10 én
 ÉS FIA
 Somogyi Dénes
 ÉLT 48 ÉVET
 MEGHALT 1902 MÁJUS 23 ÁN
 És gyermekei
 Béke lengjen poraik fölött!

B 26/8. Vöröskő sírjel, felül háromszögben végződik, melynek két oldalán egy-egy ívesen kihajló karéj van. A háromszög párkánya alatt erőteljes, domborműves tulipános, indás, rozettás díszítés van. A felirati tábla bemélyedő, téglalap alakú. Felirata:

Itt nyugszik
 Idősb
 HORDÓS FERENCNÉ
 szül. Takács Lidia
 élt 67 évet
 meghalt 1898 jan. 30.
 Béke hamvaira!

B 26/12. Műkönek látszó sírjel. Felső része kétoldalt megszakadó, majd kifelé hajló párkányos ívben végződik. Alatta más anyagból kis szalagszerű betoldás

van. A felirati mező ívesen zárul. Kétoldalt egy-egy féloszlop van. Felirata:

SZABÓ GYULA
 Szzül. 18... megh.....
 SZABÓ GYULÁNÉ
 szül. Szabó
 szül1875
 meghalt 1900
 Béke hamvaikra
 Emeltette a szülői szeretet

B 27/5. Süttöi mészkőből készült különös formájú sírjel. Az alsó része a gyakran előforduló, háromszög végződésű, két oldalt egy-egy kis karéjjal kiegészített forma. A téglalap alakú felirati mezőt egy-egy féloszlop fogja közre. E fölött, a két oldalsó karéjtól fölfelé emelkedik egy rövid obeliszk forma. Készítette Kellér /?/ Ferenc Veszprém. Felirata:

KENYERES PÁL
 neje
 BERTÓK ZSÓFIA
 élt 45 évet
 meghalt 1898 július 20 án
 Áldás béke lengjen
 drága hamvai felett

B 27/8. Szürke kő obeliszk, szomorúfüz díszítéssel. Sírőkészítő: Vety Veszprém. Felirata:

Itt nyugszik
 ifj. SZABÓ PÁL
 m. kir. pénzügyőri fővigyázó
 született 1866 május 22 én
 meghalt 1898 június 3 án
 Béke lengjen porain
 Szülei és testvére gyászolják

Itt nyugszik
 SZABÓ PÁLNÉ
 UJHELYI LIDIA
 élt 66 évet
 meghalt 1910 január 6
 Béke hamvaira!
 VARGA IMRÉNÉ
 SZABÓ LIDIA
 1872- 1957
 Béke poraira

B 28/1. Két síremlék áll a kriptá előtt. Az egyik alacsony műkö tömb, fehér márvány táblával, 1946-os és

1954-es dátummal. A másik a B 1/4-el megegyező, háromkaréjos vöröskő. Felirata:

E SIRHANT ALATT NYUGSZIK
BAGÓ IMRE
ÉLT 38 ÉVET
MEGH: 1901 MÁJ 15
BÉKE HAMVAIRA
EMELTETTE
SZERETETT NEJE
SÁNTA LIDIA
BAGÓ LIDIA
ÉLT 18 ÉVET

29/6. Szürke obeliszk. A díszítést csak az ívesen elhelyezett felirat képezi. Sírőkészítő: Barta Veszprém.

SZABÓ PÉTER
családi sirboltja
SZABÓ PÉTER
élt 72 évet
megh. 1902 dec 10
neje szül
Szabó Zsófia
ÉLT 80 évet
MEGHALT
1916 jun 30 ÁN
Béke poraikra!

B 29/9. A vöröskőből készült síremlék egyedi megjelenésű. Félkörívvel végződő forma, melyen egy köralakú kiemelkedés van. A körben három, száránál szalaggal összefogott mákgubó látható. A félkörív folytatásaként lefutó peremet két hátrébb álló féloszlop veszi közre, amelyeknek kiugró, díszített tetején egy-egy faragott rozetta van. A felirati mező téglalapban zárul. Felirata:

Itt nyugszik
RÓKA FERENCZ
élt 83 évet
meghalt 1910
Béke hamvaira
Emeltette hü neje
VAJDA ZSUZSANNA
élt 86 évet megh 1916 jun 15

B 29/10. Háromkaréjos vöröskő síremlék, mely csaknem megegyezik a B 1/4 -es sírjellel, de itt a felirati mező félkörívvel zárul és más a betűformázása. Felirata:

Itt nyugszik
özv ERSING GYÖRGYNÉ
sz. Német Zsuzsanna
élt 67 évet
Megh. 1903 július 6 án
Áldás béke lengjen
porai felett

B 30/6. Talpazatáról ledőlt szürke sírkő. A felirat egy részét borostyán fedi.

.....
..... H. PÁLNÉ
szül
..... Lidia
élt 73 évet
megh 1907 decz 11én
HORVATH
PÁL
élt 80 évet
meghalt 1912 aug 11.

B 31/1. Sima fehér sírkő, díszítés nélkül. Készítője: Veltő F. Veszprém Felirata:

E sirdomb alatt nyugszik
SZABÓ JÓZSEF
élt 50 évet
meghalt 1886 márczius 8
és neje
KENYERES LIDIA
Béke lengjen poraik fölött!

Itt nyugszik
 GYENIS MARISKA
 a felejthetetlen jó kisleány
 élt 10 évet
 meghalt 1907 június 26 án
 Áldás emlékéen!

élt 4 évet
 meghalt 1916 július 30
 SISKEI
 Zsigmond
 élt 48 évet
 meghalt 1909 ápril 27
 Béke hamvaikra

32/1. Kripta felett áll a fekete gránit obeliszk, szomorúfűz díszítéssel A sírkőkészítő: ERNST E. Keszthely.
 Felirata:

Itt nyugszik
 SOMOGYI
 Géza
 megh. 1908 ápr.4
 éltének 43. évében
 SOMOGYI KÁROLY
 1897-1983
 ÉS NEJE
 SOMOGYI MÁRIA
 1897-1984
 Béke poraira!
 Állította gyászoló neje

B 32/5. Vöröskő sírjel. Töblépcsős-peremű félkörívben végződik, kiálló vállal. A felirati mező nem különül el, végigfutó perem keretezi. Díszítése szomorúfűz.
 Felirata:

Itt nyugszik
 ORBÁN GÁBOR
 szül 1886 18
 megh 1908 aug 18 án
 és neje
 GYENIS JULIANNA
 élt 61 évet
 meghalt 1912 okt ...
 Béke hamvaikra
 Emeltette

B 32/7. Fekete gránit obeliszk, szomorúfűz díszítéssel. Sírkőkészítő: Weisz M. Balatonfüred. Az obeliszk alsó sarkában U. K. jelzés, amely visszatér Weisz M. sírkövein. Felirata:

Itt nyugszik
 SISKEI
 Lajos
 élt 48 évet
 meghalt 1916 március 6
 és neje
 DOMJÁN LIDIA
 élt 40 évet
 meghalt 1920 nov 2 án
 Kisfiuk LAJOS

B 33/1. A síremlék megegyező a B 32/7.-el. Felirata:

Itt nyugszik
 SOMOGYI
 Imre
 élt 78 évet
 meghalt 1915 márcz 4
 és neje
 UJHELYI
 Zsófia
 élt 65 évet
 meghalt 1910 június 4
 Béke hamvaikra!

B 34/10. Vöröskő talpazaton álló műkö síremlék, rózsákkal övezett, ráhelyezett felirati táblával. Felirata:

TOLNAI JÓZSEF
 1838- 1921
 és neje
 KENYERES ZSÓFIA

1840-1913
BÉKE HAMVAIKRA

35/1. Szürke gránit obeliszk, díszítés nélkül. Készítője: Weisz M. B.füred Felirata:

CSALÁDI SIRKŐ
Itt nyugszik
BERTA
Sándor
élt 72 évet
meghalt 1913 okt 22
és neje
CSOMAI
Zsuzsanna,
élt ... évet
meghalt....
...unokájuk
POLÁNYI SÁNDOR
élt 27 évet
A világháboruban hősi
halált halt 1917
ápril 20 án
Emeltette a bánatos özvegy
és a szerető nagynya
kedveseinek emlékéül
Béke hamvaikra

B 36/2. Alacsony, szürke műkő tömb, hátradőlő felirati résszel, rátett ezüstsínű fém kehellyel. Alatta fehér márvány tábla van, arany betűs felirattal:

VARGA P. JÓZSEF
1854 – 1918
neje RÓKA JULIANNA
1855 – 1916
Béke poraikra !

B 37/6. Vöröskő sírjel, sima, obeliszk formájú, szomorúfűz díszítéssel. Felirata:

Itt nyugszik
GÁSPÁR IMRÉNÉ
szül S LIDIA
élt 28 évet
megh. 1918 évben

B 37/11. Az előzőhöz hasonló vöröskő síremlék, díszítés nélkül. Felirata:

KISS DÁNIELNÉ
szül VÖRÖS ESZTER
élt

megh. 1920 ápr....
KISS DÁNIEL

.....
Béke poraikra

B 39/1. Közös talpazaton áll egymás mellett két fekete márvány obeliszk. Az egyik kicsit alacsonyabb, zömökebb, díszítés nélküli, a másik magasabb és szomorúfűz díszíti. Ennek készítője: Ernst E, Keszthely. Felirataik:

SEGESDY MIKLÓS
CSALÁDI SIRBOLTJA

SEGESDY MIKLÓS
a b. füredi ref. egyh.
46 éven át volt buzgó
lelkipásztora

a veszprémi ref. egyh. m.
volt esperese a ref. konvent és zsinat
volt képviselője
SZÜL. 1843 nov 17
MEGH. 1921 márc 10.

PRO PATRIA
IFJ. SEGESDY MIKLÓS
m. kir. honvéd százados
SZÜL. 1886 FEBR. 27.
MEGH 1918 MÁJUS 14.

„Az igazak emlékezete áldott ”

Péld. 10. 7. v.

SEGESDY

János

belügyminiszteri fogalmazó felejthetetlen emlékéül

Szül 1873 aug 22.

Megh. 1905 szept. 7.

Édes viszontlátásig

nyugodj békével

az Urban

B 39/2. Egyszerű, alacsony, perem nélküli vöröskő sírjel, szonorúfűz díszítéssel. Felirata:

Itt nyugszik

IHÁSZ

VARGA JÁNOS

élt 82 évet

megh. 1922 dec 11 én

és neje

BOZSOKI LIDIA

Béke hamvaikra!

(Folytatása következik.)

TÓTH ATTILA

EMLÉKSOROK EÖTVÖS KÁROLYTÓL

Rendezgetve a családi archívumot, belelaptam nagyanyám, Kasza Pálné szül. Varga Mária és nővére, Varga Kamilla bronzveretes, díszes emlékkönyveibe. Ezekben egy-egy Eötvös Károly emlékbejegyzést találtam. Eötvös Károly balatonfüredi tartózkodásakor gyakran felkereste itteni barátait, kártyapartnereit, így dédapám családját, ahol több alkalommal is nyaralt. Ők akkor a kisebbik Pálóczi Horváth-házban laktak. A barátságon túl a lányok öccsének, Sándornak keresztapja is volt. A lányok kérésére beírt szövegeket (1894. november 22 -én) az alábbiakban közlöm:

a 14 éves Máriának:

*„Te kis csalogány
Csakis jó szíved
különböztet meg
egy kis ördügtől
B.füred 94 XI/22.
Bátyád*

Károly.”

a 16 éves Kamillának:

*„Az emberiség már
régóta hét világcsudát
ismer, de ismerőseid
nyolcat tudnak, mert
tudják, hogy egy földi an-
gyal létezik és ez Te vagy.
B. füred 94 XI 22.
Bátyád*

Károly.”

ELEK MIKLÓS

KI A BALATONFÜREDI EÖTVÖS-SZOBOR ALKOTÓJA?

2002. március 11-én megemlékeztünk Eötvös Károly születésének 160. évfordulójáról, az író balatonfüredi szobránál. Megtisztelő feladatként az ünnepi beszédet én tartottam. Az anyaggyűjtés során, a különböző forrásművek alapján, megállapítottam, hogy 1957. június 1-én, egy szombat délután, avatták fel Eötvös Károly márvány mellszobrát – Zalai Csiszár János szobrászművész alkotását. A szobor a Dohány utcai Zsidó Múzeumban volt elhelyezve és Zákonyi Ferenc a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetője kérte el a múzeumtól, amely kézséggel ajándékozta azt Balatonfürednek.

Minden átnézett forrásmű – kivétel nélkül – Zalai Csiszár Jánost nevezi meg a szobor alkotójaként! Az ünnepség után néhányan körbejártuk a szobrot és akkor fedeztem fel a szobor jobb válla alatt az alkotó nevét:

ZS. CSISZÉR J. 1916

Azonnal feltűnt az eltérés az eddig ismert és a szobron található név között. Ezt követően kutatni kezdtem a szobrász személye után. Megállapítottam, hogy Csiszár János szobrász nem létezett! Egyetlen-egy általános, vagy szaklexikon sem említi a nevét!

Ráleltem viszont a szobron látható név alapján, a ZS. betűt feloldva, Zsákodi Csiszér Jánosra:

CSISZÉR JÁNOS, Zs.(zsákodi) Héjjasfalva, 1883 - Budapest, 1953: Budapesten és Párizsban tanult, 1904 óta állított ki a Műcsarnokban, érdemeket is készített. Jedlik Ányos-szobra a budapesti Városligetben van. Több hősi emlékművet készített. Szobrai megtalálhatók a Magyar Nemzeti Galériában is. (Magyar szobrászok adattára. Bp. Alinea Kiadó, 2000., 30.p.)

Más forrásban is (pl.: Révai Új Lexikon) szerepel Csiszér János, de az Eötvös szoborra eddig még seholy sem találtam utalást. Megkerestem a Dohány utcai Zsidó Múzeumot is, de ott sem találtam nyomát és okát a névcserének. Ezúton köszönöm meg Gábor Anna muzeológus szíves segítségét. Találgatásokba nem bocsátkozom a névcserét illetően, de tényként állapítható meg, hogy a balatonfüredi Eötvös Károly szobor alkotója nem az eddig annak tartott (nem létező) Zalai Csiszár János, hanem **ZSÁKODI CSISZÉR JÁNOS!**

FAZEKAS MIKLÓS

BALATONFÜRED ÉS A VASÚT

1909. július 8-án reggel 8 órakor különvonat indult Budapest Keleti pályaudvarról, hogy a vonattal utazó személyek ünnepélyesen átadják a forgalomnak az Adony – Pusztaszabolcs – Tapolca között újonnan megépített vasútvonalat. Az utasok között olyan személyek foglaltak helyet, mint Szerényi József államtitkár, Stetina József miniszteri tanácsos, Marx János az államvasutak elnökhelyettese, Kotányi Zsigmond udvari tanácsos MÁV igazgató, Pulszky Garibaldi a vasúti és hajózási főfelügyelőség vezetője, Széchenyi Viktor gróf, Fehér vármegye és Batthyány Pál gróf, Zala vármegye főispánja, valamint több magasrangú kormánytisztviselő és országgyűlési képviselő. Szabadbattyán állomástól kezdve valóságos diadalmenet volt a vonat útja, a feldíszített állomásokon a helyi vezetők és a lakosság kitörő örömmel fogadta a vonat utasait. Üdvözlő beszédek hangzottak el, mindenki köszönetét fejezte ki a kormánynak, amiért segítette és támogatta az új vasútvonal megépítését.

A „Veszprémvármegye” c. lap 1909 július 11-i számában számol be a vonal ünnepélyes átadásáról. A különvonat balatonfüredi fogadtatásáról a következőket írja: *„Különösen lelkes volt a fogadtatás Balatonfüred fürdőtelepen, ahol a peronon rendkívül nagy közönség jelent meg és lelkes éljenzéssel fogadta a berobogó vonatot. Segesdy Miklós ref. lelkész üdvözölte az államtitkárt, aki válaszban szívélyes szavakban mondott köszönetet az üdvözlésért. Jól esett látni és hallani, amint a vidék lakossága üdvözölte az új vonatot és jól esett látni a lakosságnak az örömet és vígságát, hogy az ígéret végre valóra vált, amelyet a múltban csak hirdettek, most azonban megvalósítottak. A vasút hirdetni fogja a nemzeti kormány dicsőségét, amely nem szavakkal, hanem tettekkel igyekszik az ország javát előmozdítani. A kormány átértézte ennek a vasútnak közgazdasági jelentőségét és ezért nem ajándékképpen, hanem mint igazi szükségletet kielégítő intézményt létesítette azt.*

Balatonfüreden a vonat 2 óra hosszat várakozott. Ott Vaszary Kolos hercegprímás Szerényi József államtitkárt és kíséretét villásreggelire látta vendégül. A villásreggelin a hercegprímás gyengélkedése miatt nem jelenhetett meg, hanem Kohl Medárd püspökkel képviseltette magát. Az első felköszöntőt Kohl Medárd püspök mondta, aki a vasút megteremtőit, Kossuth Ferenc kereskedelmi minisztert és Szerényi József államtitkárt éltette. Szerényi József államtitkár meglehangú beszédben válaszolt és a hercegprímásra ürítette poharát.” Balatonfüredről hasonló ünnepelés közepette folytatta út-

ját a vonat Tapolcáig, ahol bankettet adtak a vendégek tiszteletére.

Nagy nap volt ez a Balatonfelvidék lakossága számára. Hosszú, kemény munkát és küzdelmet jelentett, amíg e nap bekövetkezett. Röviden tekintsük át az előzményeket:

A XIX. század első felében a reformkor kezdetén a magyar szellemi és gazdasági élet rohamos fejlődésnek indult, amelynek egyetlen kerékkötője a nem megfelelő közlekedés volt. A gőzgép felfedezése, majd a közlekedésben való alkalmazása nagy lehetőségeket nyitott az emberiség számára. Széchenyi István 1848-ban terjeszti az Országgyűlés elé „A magyar közlekedési ügy rendezéséről” c. javaslatát, amelyben a magyar közlekedés jövőjét a vasútban látja. Már ebben az elképzelésben szerepelt a Budapestet – a Balaton, Nagykanizsa, Zágráb érintésével – Fiumével összekötő vasút megépítése. 1861-ben a Déli Vaspálya Társaság átadta a forgalomnak az újonnan megépült Budapest – Nagykanizsa vasútvonalát, amely Nagykanizsán csatlakozott a már előző évben megépített Nagykanizsa – Prágerhof vasútvonalhoz, az pedig bekapcsolódott a Bécs – Trieszt vonalba. Így megteremtődött a közvetlen összeköttetés Buda és az Adria között. A jobb terepviszonyok, a rövidebb távolság és kisebb költségek miatt a Balaton déli partján épült meg az új vasútvonal.

A Balaton északi partjának lakossága nehezen törődött bele az elszigeteltségbe. Az itt megtermelt jó minőségű bort a szállítási nehézségek miatt csak nehezen tudták eljuttatni a piacra. Különböző elképzelések és tervek láttak napvilágot. Az 1870-es évek elején elkészült a Magyar Nyugati Vasút Székesfehérvár – Veszprém – Szombathely – Graz vonala és ehhez tervezték a Veszprém – Balatonfüred – Tapolca vasútvonalat.

(Helytörténeti Gyűjtemény)

rém – Keszthely vonal kiépítését, amely a Balaton északi partján vezetett volna végig. Egy másik változat a Székesfehérvár – Tapolca ill. Keszthely viszonylat volt. Ezek a tervek pénzihiány és érdektelenség miatt sorra elbuktak. Ekkor az északi part nagy része Zala vármegyéhez tartozott és elsősorban a Balaton nyugati végén kiépülő HÉV vonalak megépítésére került sor. A balatoni vasút megépítésének hiába voltak olyan lelkes hívei mint pl. Bakó József kenesei református lelképítész, a helyi lakosság hiába támogatta anyagilag is a vasutat, annak megépítése csak húzódtott.

A Balatoni Szövetség megalakulása után kézbe vette a vasútépítés kérdését és mindent megtett, hogy mielőbb megvalósuljon. 1906 július 22-én 3600 főből álló küldöttséget vezettek a kereskedelemügyi és a földművelési minisztériumok elé. A felvonuló 600 lovaskocsi nagy feltűnést keltett és ráirányította a kormány figyelmét a balatonparti vasút ügyére. Egy új terv született, megteremteni az államvasutak fővonalai hálózatával a kapcsolatot és abba beleillesztve kiépíteni a helyi és országos feladatokra alkalmas vasútvonalat. Eszerint az új vonal az államvasúti Budapest – Dombóvár – Gyékényes – Fiume fővonal Adony-Pusztaszabolcs állomásától kiindulva Börgönd – Szabadbattyán – Polgárdin át érné el a Balatont, mellette végighaladva Tapolcán kapcsolódna a Sümeg – Tapolca és Tapolca – Keszthely HÉV vonalához. Ez a terv már a kormánykörök tetszését is megnyerte és Kossuth Ferenc, az akkori kereskedelemügyi miniszter is támogatta a vasút állami pénzen való megépítését. Az új törvényjavaslatot Óvári Ferenc képviselő terjesztette az Országgyűlés elé. A törvénytervezetet a képviselők megszavazták és a XX. Törvénycíkket 1907 február 14-én kihirdették. 1907 őszén már a konkrét építési munkák is megkezdődtek. Az építés viszonyosságairól és problémáiról itt nem akarok részletesen szólni, ezt az elkészült és kiadásra váró „A Balatonvidéki Vasút története” c. könyvben részletesen leírom. A fővonal építésével egyidőben folytak a munkálatok az Alsóórs – Veszprém vonalon is. 1909 május 2-án már annyira állt az építkezés, hogy az akkor már beteges Vaszary Kolos hercegprímás szalonkocsiját Balatonfüredre tudták továbbítani, ezzel a hercegprímást megkímélték egy fárasztó hajóutazástól. Így ő volt a vonal első utasa. 1909 július 1-én megindult a forgalom, majd július 8-án megtörtént az ünnepélyes átadás. A két vonal rekord gyorsasággal készült el, alig több, mint másfél év alatt, amelyben két komoly tél is volt.

Az új vasútvonal építési munkálatairól Vasdinnye Pál MÁV mérnök rendszeresen tudósított a „Balaton” c. lap hasábjain. A tudósításokban olvasható a vasút vonalvezetése, amit Balatonfüred környékére vonatkozólag a következők szerint örökített meg:

„A vonal a lovasi határnál, szerdahelyi körtefák közelében a Balatontól a hegyek felé tér; bár az állandó emelkedés folytán szemünk egy perczre sem veszíti el azt. A paloznaki dombhát alján, nagyjában az öböl irányát követve emelkedünk Csopak felé kilométerenként 10 méterrel egy hosszú, 17,000 köbméter tömegű töltés hátán s a csopaki bevágásba érünk, a melyet a Horogvölgy-Séd csobogó vizesese szakít meg; ezután a kerekedi öböl hajlatát követve haladunk a benei és arácsi gerincek felé, több nagyméretű boltozott hiddal megszakított töltésen; majd egymást követő, geológiai-igaz igen érdekes színekben gazdag két bevágást közvetlenül az arácsi gerincz előtt egy nyolcz méter magas 23,000 köbméter tömegű töltés vált fel; az arácsi hegyhátat egy fél kilométer hosszú bevágással metszük át, a melyben vonalunk 32 méterrel fekszik magasabban a Balaton vizénél. Az arács – balatonfüredi között mellett létesített Arács megállótól állandó lassú eséssel érünk, a balatonfüredi nyaralók háta mögött, Balatonfüred állomásra; ez a község és a fürdőtelep között közepesen fekszik s míg egyrészt kielégíti a község forgalmát, addig másrészt a fürdőtelep nyugalma sem zavarja. Balatonfüred állomáson túl lépcsőzetesen esünk a mélyen fekvő Berekrét felé s a tihanyi félszigetet összekötő lapályon át a vörösmáli szőlők alján Aszófő-Tihany állomást érintjük, a melytől 20 percznyi kocsizás után elérhetjük az ősi tihanyi apátságot, gyönyörű fekvésű templomát s a félsziget minden tüneményes természeti szépségét.”

(Helytörténeti Gyűjtemény)

A fővonal teljes hossza 116,4 km, erősen íves, a legkisebb sugarú ív 300 méter, a legnagyobb emelkedő 10 ezrelék. Az alsóórs – veszprémi szárnyvonal 15,8 km, a legkisebb ívsugar 200 méter, a legnagyobb emelkedő 20 ezrelék. Az előirányzott költség 14,6 millió korona, a végleges költség 15,5 millió korona lett. A két vonalon összesen 300 műtárgy készült el. A vonalra engedélyezett legnagyobb sebesség 60 km/óra volt, amit két év múlva felemeltek 80 km/óra-ra. A fővonalon 17 állomást

és megállóhelyet, a mellékvonalon 2 állomást építettek. A vonalak megépítésére Baján János és Babócsay Herman építési vállalkozók nyerték el a pályázatot. Az építésfelügyelőség vezetője Kain Albert felügyelő lett. A vonal vasúti épületeit Vasdinnyei Pál mérnök tervezte. A korábbi MÁV egyenépületektől teljesen eltérő stílusú, hangulatos épületeket tervezett, amelyek a környezetbe jól beilleszkedtek, magyaros jellegű, népies motívumokat tartalmazó díszítéssel lettek ellátva. Jellemzőik a vöröskő lábazat, halványzöld vakolat, sötétzöld farészek és a vörös tető.

A nagyobb forgalmú állomások – mint pl. Balatonfüred – felvételi épületébe az utca felől egy félig nyitott és fából épült előtéren át lehetett bejutni. Innen nyílt a 3. osztályú váróterem, ahol a jegyváltó pénztárlak is található. Ennek a helyiségnek a bútorzata egyszerű, vaskeretes deszkapadokból és asztalból állt. Fűtésre nagy, díszes kivitelű öntöttvas kályha szolgált. Innen nyílt egy kisebb méretű 2. osztályú váróterem, amelynek a vágányok felé is volt kijárata. E váróterem bútorzata már díszesebb, keményfából faragott darabokból állt. A forgalmi iroda elég nagyméretű és innen nyílt az állomásfőnök irodája. Az állomás rámpával ellátott, zöldre festett fából készült áruraktárral is rendelkezett. Az átadás után a felvételi épület környékét szépen parkosították, fákkal, virágokkal ültették be és padokat helyeztek el. Az állomás két végén váltóórii szolgálati helyeket és szolgálati lakásokat építettek. Ugyancsak az állomás területén helyezték el a pályamesteri szakasz épületét is. A felvételi épület emeletén egy állomásfőnöki és egy tisztviselői lakást alakítottak ki.

A forgalom felvételekor un. helyszíni állítású központból reteszeltető biztosító berendezést szereltek fel. Ez azt jelenti, hogy a váltók állítása a helyszínen a váltóőrök által történik, majd a forgalmi szolgálattevő a forgalmi irodában vonóvezetékek útján lereteszeli a váltókat és ezután tudja kezelni a jelzőket. Ez a berendezés üzemelt 1973-ig.

A vonal átadása után 2 gyors és 1 személyvonatpár közlekedett Budapest Keleti – Tapolca között. A forgalom növekedésével újabb vonatpárokat állítottak forgalomba.

Az új vasút átadását követően Weiningen Mátyás ny. tihanyi gazdatiszt a befagyott tó jegén méréseket végzett. Megállapította, hogy Tihany – Szántód között a víz szélessége 1058 méter, mélysége a tihanyi parttól 318 méterig 6 - 14 m., utána 0,5 - 1,5 m. A tihanyi révkikötőtől a balatonfüredi öböl felé pár száz méterre a parton még látszik a nyoma egy hídfőnek. A szántódi oldalon egy töltés vezet be a mélyvízig. 1887-ben az alacsony vízálláskor kiemelkedett a Balaton szintjéből. Tehát csak 318 m. hosszú vashíd kellene ahhoz, hogy a két

partot összekössék. Előbb-utóbb a Déli Vasút államosításra kerül és Aszófő – Szántód között összeköttetést lehetne létesíteni. Weiningen Mátyás 1918 végén ismét felveti a tihany – szántódi híd építését, de most már olyan módon, hogy Balatonfüred – Tihany – Szántód között villamos vonattal, személy- és teherforgalommal.

Bruck Mór reagál a tihanyi híd témájára. Nem lát esélyt a megvalósításra, és gazdasági vonatkozásban sem látja szükségesnek. A két part között a forgalom olyan csekély lenne, hogy a költségek nem térülnének meg. A híd helyett inkább gőzkompok beállítását szorgalmazza.

A Balatoni Szövetség állandóan figyelemmel kísérte a vasútvonal működését és rendszeresen javaslatokat tett a menetrendek kialakítására. Már 1914-ben közvetlen kocsiközlekedett Bécs és Balatonfüred között Győr – Veszprém útvonalon át és tervezték különvonatok közlekedését is. Sajnos az első világháború közbeszólt. Később történtek még próbálkozások, de nem sok eredménnyel. A forgalom növekedése már az első világháborút megelőző időszakban szükségessé tette Balatonfüred állomás bővítését és fejlesztését. Szép tervek készültek, amelyben még udvari váróterem is szerepelt. Itt is közbeszólt az első világháború. Majd 1928-ban és 1935-ben ismét nagyszabású tervek születtek, amelyben már figyelembe vették Balatonfüred általános rendezési tervét. A „Balaton” című újság így ír erről: *„Most, amikor a végleges hajókikötő megvalósulásáról van szó és amikor Balatonfüred általános rendezési tervét is készülnék, újból napirendre jutott Balatonfüred új vasúti állomásának a fürdő nagyságához és forgalmához mért megépítésének ügye. Az összes érdekelt egybehangzó álláspontja, hogy az új állomást a korábban is elfogadott déli oldalra kell áthelyezni és pedig úgy, hogy a mai felvételi épülettel a szerves összeköttetés – aluljárókkal – megmaradjon. Az állomásépülettől új utca vezetne, amely a Káptalan-domb alatt torkolna bele a Vaszary, majd a Blaha utcába. Ennek az új vasúti utcának a meghosszabbítási vonalában kerülné a reménybeli új teherkikötő. Mindezeknek a megtárgyalására dr. Mesterházy Ferenc gyógybizottsági elnök értekezletet hívott össze, melyen megjelent Ney Ákos a MÁV építési osztályának a főnöke, aki a megnyilatkozásokat tudomásul vette és megvilágította azokat a szempontokat, amiknek az építkezésnél érvényesülniük szükséges.”*

Ma már sajnálhatjuk, hogy akkor nem épült meg az új balatonfüredi állomás, mert ha megépül, ma bizonyára egy sokkal hangulatosabb és szebb állomásunk lenne. Lásd a balatonalmádi, amit szintén abban az időben építettek.

1925 januárban Óvári Ferenc dr. előadást tart „A Magyar fürdők problémája különös tekintettel a Balatonra”

címmel. Az előadásból néhány gondolatot emelnék ki, ami a vasúttal kapcsolatos:

- A régi, békebeli időkben jól bevált, olcsó menettér-ti jegyek újból való életbeléptetését sürgeti.

- A forgalmi eszközök megjavítása, a pálya átépítése, igaz nagy áldozatokat ró az államra, de ennek meg kell történnie.

- Nem lehet gyorsvonati árakat számolni, akkor, amikor a vonat csak személyvonati sebességgel halad, nem helyes, hogy a 300 méteres budapesti összekötő vasúti híd miatt 20 km-es többletet számítanak a jegy árához.

- Olcsó közlekedés és zsúfolt vonat sokkal helyesebb és több jövedelmet hajtó politika, mintha drága árak mellett üresen szaladgálnak a vasúti szerelvények.

Ugyanitt Bán Dezső is tartott előadást, melyben a következőket említi meg: 1914-ben már közlekedett Bécs – Győr – Balatonfüred viszonylatban közvetlen kocsik, azóta nincs. Jó lenne ismét beindítani. Szabadbattyánban a Déli Vasút vonataihoz a csatlakozás nincs megoldva. Majd egy konkrét esetet említ, ami sajnos balatonfüredi vonatkozású: A hivatali közömbösség apró, de jellemző példája a balatonfüredi állomás telefonügye. A MÁV le akarta szereltetni a telefont, azzal, hogy nincs rá szüksége. Ekkor az érdekeltek úgy mentették meg a telefonállomást, hogy a velejáró költséget magukra vállalták. Efféle megokolással a várótermi padokat, vagy az egész várótermet is meg lehetne szüntetni, mert hiszen ezek is „csak a közönség érdekeit szolgálják”.

A „Balaton” c. lap 1926. évi 1. számában Kelemen Lajos cikket közöl a balatoni közlekedésről: A Déli Vasút ekkor már közlekedtetett sínautóbuszokat, de ezek kis befogadó képességűek voltak és elsősorban helyi forgalomra használták őket. Javasolja, hogy német gyártmányú sínautóbuszokat vásároljanak, mert ezek 84 ülőhellyel és 16 állóhellyel rendelkeznek és pótkocsival 200 fő elszállítására is alkalmasak. Egyben javasol háromféle útvonalat:

- Wiener-Neustadt – Sopron – Szombathely – Nagykánizsa – Balatonszentgyörgy – Siófok – Székesfehérvár

- Pozsony – Győr – Balatonfüred – Tapolca – Balatonszentgyörgy

- Budapest – Szabadbattyán – Balatonfüred – Tapolca – Balatonszentgyörgy – Siófok – Szabadbattyán – Budapest, és vissza az ellenkező irányba. Így megvalósulna a balatoni körforgalom is.

1926 tavaszán Peremartoni Nagy Sándor, a Balatoni Szövetség tagja javaslattal fordul az elnökséghez, melyben Veszprém – Balatonfüred viszonylatban sínautóbuszok beállítását szorgalmazza. Elképzeléseit komoly érvekkel támasztja alá az idegenforgalom és a gazdaságosság szemszögéből egyaránt. Azt is felveti, hogyha a MÁV nem hajlandó a sínautóbusz közleke-

dés megvalósítására, akkor Veszprém városa, vagy akár egy magánvállalkozás kezelésében a MÁV-tól szerzendő peage jog alapján történjen a gyors összeköttetés Veszprém és a Balaton között.

A két világháború között a pályát rendbe tették és ezzel Budapest – Balatonfüred között a menetidőt egy órával tudták csökkenteni. 1926 január 1-től közvetlen gyorsvonat közlekedik Balatonfüred – Budapest között úgy, hogy a vonat Szabadbattyántól a DSA (Duna – Száva – Adria Vasút) gyorsvonatával egyesítve közlekedik. A gyorsvonat Balatonfüredről indult reggel 7 óra 25 perckor és Budapest Délibe érkezett 11 órakor, ellenkező irányba Budapest Déliből indult 9 órakor és Balatonfüredre érkezett 12 óra 20 perckor. Később a téli hónapok gyenge utasforgalma miatt a vonatot megszüntették. Ez is jelzi, hogy a Balaton téli idegenforgalma ekkor még nagyon gyerekcipőben járt. Az 1930-as nyári menetrendben közlekedett egy éjszakai vegyes vonatpár, amely hétféteken Budapest Keleti – Balatonfüred között hálókocsit továbbított. Az 1930-as évek második felében megjelent vonalunkon is az akkor nagyon népszerű „Árpád” gyors sínautóbusz, amely elsősorban a téli forgalomban vett részt. A szépen fejlődő idegenforgalmat sajnos a II. világháború visszavetette. A személyforgalom a vonalon erősen lecsökkent. 1944/45 telén Balatonfüreden állomásozott a 104. számú pánccélvonat, amely egy önjáráó dízelmotoros egység volt, fehérre festve, hogy a havas terepbe beolvadjon. Időnként Balatonfüredről mindkét irányba felderítést végzett. 1945 tavaszán a német csapatok visszavonulása és a szovjetek előrenyomulása olyan gyorsan történt, hogy a Balaton északi partján komolyabb harci cselekmények nem történtek, így a kenesei alagút berobbanásán kívül nagyobb károk nem keletkeztek. Balatonfüred környékén néhány kisebb híd és átereszt felrobbantottak. Szerencsére a visszavonuló németeknek már arra sem mindig volt idejük, hogy a már korábban aláaknázott létesítményeket felrobbantsák. A vasutasság részére menekítő vonatokat szerveztek. Az utolsó ilyen vonat 1945 március 24-én, reggel 6 órakor indult Balatonfüredről, amelyen Honti József állomásfőnök és családja is helyet foglalt.

A szovjet csapatok átvonulása után azonnal megkezdődött a helyreállítás, amelyben rangra és beosztásra való megkülönböztetés nélkül szinte valamennyi dolgozó részt vett. Tapolcáról minden reggel egy vonat elindult, amely útközben felvette a vasutasokat és folyamatosan állították helyre a vasutat. A legnagyobb munkát a kenesei alagút helyreállítása jelentette, amelyben a kenesei mesteremberek is részt vállaltak. Közben Tapolca – Balatonkenese között megindult a rendszeres forgalom, majd 1946 február 24-től a vonal teljes hosszában közlekedtek a vonatok. Lassan visszaállt a rendszeres

vonatközlekedés, bár időnként szénhiány miatt korlátozni kellett a vonatforgalmat. Az 1950-es évek elején az idegenforgalom fokozatos fellendülésével egyre nagyobb szerepet kapott a vasúti közlekedés. Balatonfüred állomás felvételi épületét bővítik, új restit építenek. Hétvégeken un. filléres vonatokat állítanak forgalomba, amelyek nagy része Balatonfüredig közlekedett. Az 1950-es évek elejétől általában napi 4 pár vonat közlekedett Budapest – Tapolca között, ezt egészítette ki néhány helyi vonat. A nyári forgalomban közlekedett még egy sebesvonat-pár és hétvégeken mentesítő vonatok. Az 1952 évi nyári menetrendben közvetlen vonat közlekedett Sopron – Balatonfüred között, amely 2 négytengelyes és 1 kéttengelyes GySEV motorkocsiból és 4 személykocsiból állt. Az 1954-es nyári menetrendben munkanapokon Budapest Keleti pu.-ról 18,55-kor indult egy sebes motorvonat, amely Szabadbattyán állomáson kétfelé vált és Fonyódra ill. Balatonfüredre ment tovább. Visszaútban Fonyódról 4,38-kor, Balatonfüredről 4,50-kor indult és Szabadbattyántól együtt, 8,12-kor érkezett Budapest keleti pu.-ra. Az üdülő váltási napokon a szerelvényeket meg kellett erősíteni. Már 1951-ben utastájékoztató berendezést helyeztek üzembe Balatonfüred állomáson, majd rövidesen fel kellett állítani a negyedik pénztárt. Az 1960-as évek elején már információs szolgálat és ruhatár üzemelt. 1967-től a nyári hónapokra több nyelven beszélő információsokat vezényeltek Budapestről. Az 1960-as évektől egyre több külföldi kereste fel vonattal Balatonfüredet. Ezek kiszolgálására Balatonfüredet úgy nyugati, mint keleti viszonylatokra felvették a nemzetközi személy-, útipoggyász- és expresszáru forgalomba.

Az 1948-1953 közötti időszakban a balatoni vonalon gyakran megfordult a kormányzati különvonat, különböző ünnepségeket, rendezvényeket tartottak. Nagyon gyakori vendég volt Balatonfüreden az akkori Közlekedési és Postaügyi miniszter, Bebrits Lajos. Baráti szálak fűzték Honti József állomásfőnökhöz. S ha már Balatonfüreden járt, személygépkocsijával átugrott Badacsonyba, a szokásos 10 üveg szürkebarátért.

A Győr és Veszprém felől érkező személyvonatok egy része Balatonfüredig közlekedett. Főleg a nyári forgalomban ezek a vonatok is komoly személyforgalmat bonyolítottak le. Sajnos a Csanády János nevével fémjelzett új közlekedési koncepció erre a vonalra is kimondta a halálos ítéletet és 1969 szeptember 30-án az elsők között szüntették meg a forgalmát.

Most tegyük egy kis kitérőt és a sok száraz adat után pillantsunk be a vasút humoros jeleneteibe is.

A vonal átépítése előtt Balatonfüred – Aszófő között a lejtviszonyok olyanok, hogy már Balatonfüred állomás is esésben volt, majd a váltók után 10 % -es esés

következett, a 36-os ór háztól jött egy kis vízszintes szakasz, s ezután az aszófői bejáratú jelzőig emelkedett a pálya. Nem egyszer előfordult, hogy Balatonfüredről a kocsik megfutamodtak, az aszófői bejáratú jelzőig gurultak, majd vissza, s egy darabig ingáztak, míg végül a völgyben megálltak. Szerencsére baleset nem következett be. Egy ilyen alkalommal a 35. számú ór háznál szolgált Diószegi Gyula bácsi. A 35. számú ór háznál, Füred határában keresztelte a vasutat egy kis földút, - a jelenlegi Fürdő utca - amelyet sorompó fedezett. Az úton csak szekérforgalom volt és éjszakára nyugodtan zárva lehetett hagyni a sorompót, ha valaki mégis arra tévedt, beszólt az őrnök.

Egyik éjszaka Diószegi bácsi nyugodtan szundikált az asztal tetején, amikor arra riadt, hogy előtte halad egy vonat. Felpattant az asztalról, de amire kiért, már csak a végét látta eltűnni a sötétben. Morgolódva visszafeküdt. Éppen elszundikált, amikor hasonló jelenségre riadt, de most a „vonat” ellenkező irányba haladt. Amikor már harmadszor történt meg ugyanez, kapja a telefont, kurbiliz; „Halló – Füred, Aszófő” – jól elkanyarítja – „se engedélykérés, se menetjelzés, a vonatok meg jönnek-mennek.”

Balatonfüred állomáson egészen az 1960-as évekig hordárok működtek. A vonattal érkezőket már a peronon várták és csomagjaikat tragaccsal (biztosan nem mindenki ismeri: – a talicskához hasonló eszköz) szállították a Szívkórházhoz, illetve a nyaralókhoz. A hordárok különleges színfoltjai voltak az állomásnak, szinte hozzá tartoztak. Az utolsó két hordárt személyesen is ismertem. Kuti Józsi bácsi alacsony, köpcös, piros pozsgás arcú igazi magyar ember volt, a másik, akit csak „Suszter” néven (nem tudni miért?) neveztek épp az ellenkezője, magas, szikár, igazi komornyik típusú egyén, akinek kimért beszéde és mozgása előkelőséget sugárzott. Hordár sapkáját talán még éjjel sem vette le. Egy közös vonásuk volt: a bort mindegyikük nagyon szerette. Öregségüket szinte a váróteremben élték le. Szegény Józsi bácsit a halál is itt érte.

Balatonfüreden, a Balaton parton az Operaháznak volt egy horgásztanyája, amelynek gondnoka egy korosabb budapesti hölgy volt. Mindenki csak „Stanci” nének hívta. Igaz a horgásztanya kapujára is így volt kiírva: „Gondnok: Stanci néni”. Stanci néni gyakran megjelent a vasúton, sokat utazott és kedvelte a vasutasokat. Igaz, ha megérkezett a budapesti vonattal az állomás személyzete (a főnöktől – a hordárig) úgy fogadta, mint legalább egy vasúti előljárót. Meg is volt az eredménye, mert a restiben a szolgálatban lévők részére mindig kifizetett egy-egy nagyfröccsöt.

Egy másik történet, ami igaz hogy szájhagyomány útján terjedt, de a főszereplőjét személy szerint említik, s

öt én is ismertem, így feltételezhető, hogy van valóság-alapja. Balatonfüreden a Borforgalmi Vállalat iparvágányán kellett tolatást végezni. Az egyik boros kocsi dómfedele fel volt nyitva. Meglátta ezt az élelmes mozdonyfűtő, fogta a ceglédi kannát, gyorsan felmászott a kocsi tetejére, hogy megmerítse azt a jó nedűből. Épp belehajolt a nyílásba, amikor a mozdony rázökölt a kocsisorra. Emberünk egyensúlyát veszítve fejfel a borba esett. Szerencsére nagyobb baj nem történt.

Abban az időben az állomás személyzete gyakran megfordult a Pincegazdaság területén – nem kell rosszra gondolni – kocsiátadás, bárcázás, ólmozás miatt, de ilyenkor már nehéz volt a kínálás elől kitérni és bizony egy-egy pohár bort elfogyasztottak. Volt olyan málházóm, aki olyan helyismeretre tett szert, hogy legalább annyira tudta, melyik hordóban milyen bor van, mint a pincemester.

A nagy üdülő-, lakás-, majd szállodaépítések miatt Balatonfüred állomás áruforgalma is hirtelen megnövekedett. Rengeteg építőanyag; kavics, betonárú, cement és téglák érkezett, elsősorban a Veszprém megyei Állami Építőipari Vállalat és a Tüzép részére. Nagy forgalmat bonyolított le a Malom, a Söripari Vállalat, a Badacsonyvidéki Pincegazdaság. A Hajógyár sok vitorlászaját és darualkatrészeket szállított külföldre. Ezenkívül még jó néhány kisebb balatonfüredi vállalat volt rendszeres szállítópартnere a vasútnak. Az állomás napi kocsiforgalma sokszor meghaladta a 20 darabot. A Badacsonyvidéki Pincegazdaság a növekvő forgalom lebonyolítására iparvágányt létesített.

A vasúti áruszállítás a fénykorát a 60 – 70-es években élte meg. Szinte egymást érték a rakott tehervonatok és visszútban az üres szerelvények. Az 1970-es évek vége felé a nagy építkezések befejeződése, a közúti áruszállítás előretörése miatt megkezdődött a vasúti áruszállítás leépülése. Megszűnt a darabárú forgalom, majd a kisebb forgalmú állomásokon beszüntették a kocsirakományú forgalmat. A Tapolca környéki kőbányákból egyre kevesebb követ szállítanak, így a korábbi napi 15 – 20 tehervonat mennyiség mára heti 3 pár tolatósvonatra csökkent, azok is csak néhány kocsival közlekednek. Balatonfüred áruforgalma is fokozatosan csökkent, mára szinte elenyésző lett.

Az 1950-es évekre a pálya elavult állapota, az 50 km/órára csökkentett pályasebesség, a kis sugarú ívek, az alacsony tengelynyomás, a megnövekedett igénybevétel már a forgalom biztonságos lebonyolítását veszélyeztette és szükségessé vált a teljes rekonstrukció. A Balatonkenese és Balatonfüzű közötti löszfal ismételt mozgása is szükségessé tette ezt a munkát. A vasútvonal átépítése is itt kezdődött el. A vasút új nyomvonalát kb. 80 – 100 méterre eltolták a Balaton felé, a Balaton med-

rében épített új töltésre. Ezt követően 1957-ben Szabadbattyánytól kezdték el az átépítést és 1965-re érték el Balatonfüredet. Itt az állomás területét kihagyták és tovább haladtak az építéssel Tapolcáig.

A vonal rekonstrukció utolsó és egyben legnagyobb, leglátványosabb fázisa Balatonfüred állomás átépítése volt. Az építkezést 1966-ban kezdték a földmunkákkal. A vasúttól délre eső területeket, ahol korábban szőlő, ill. nádas, mocsaras terület volt egy közeli, erre a célra megnyitott kőbányából feltöltötték. Közben megkezdtek a leendő gyalogos aluljáró betonozását. Az új I., II., III., és IV. számú vágányok elkészítését sokáig hátráltatta, hogy a töltés helyén állt egy kis házacska, amelynek a kisajátítása nagyon elhúzódott. Végül csak elkészült a 4 új vágány, s ekkor ide terelték az átmenő forgalmat. A IV. számú vágányt összekötötték a megmaradt régi vágányokkal. Itt volt a rakodó vágány és a tároló vágányok. A régi vonal a 35. számú őrházig kihúzó vágányként üzemelt. Ide csatlakozott a Pincegazdaság iparvágánya. A 35. számú őrháznál, a Fürdő utca felett épült egy vasúti felüljáró, amely az új vonal részét képezte. A felüljáró után kb. 200 méterrel kapcsolódott az új vonal a régi nyomvonalához. A második ütemben készült el az V., VI., és a VII. számú vágány. Az állomás új vágányhálózatához ideiglenesen kulcsrögzítő berendezést szereltek fel, amit mindig az adott helyzetnek megfelelően alakítottak át. Az aluljáró próbaterhelésére 1968 január 5-én került sor.

Közben a felvételi épület építése is megkezdődött. A vágányhálózat déli oldalán 536 db. 4 méter hosszú vasbeton cölöpöt vertek le az ingoványos talajba. Erre került egy betonkoszorú, s ez képezte a leendő felvételi épület alapját. Az épület az aluljáróhoz csatlakozott. Az aluljáró nemcsak a szigetperonokra való feljutást teszi lehetővé, hanem összeköti Füred két részét, a fürdőtelepet és az óvárost. Az új épület utcaszintjén vannak a pénztárak, utascarnok, ruhatár, információ, üzletek és a bisztró. Az emeleten, vagyis a vágányszinten; egy galéria szerű várócsarnok, egy nagy váróterem valamint étterem. Ehhez kapcsolódik a négyszintes toronyépület, amely alsó szintjén a forgalmi ill. állomásfőnöki irodát, a felette lévő szintek különböző üzemi helyiségeket foglalnak magukba. Itt található az ID 55 típusú biztosítóberendezés jelfogó helyisége is. Az épület teljes hossza 141 méter, szélessége 27 méter, a toronyrész 18 méter magas. A csarnok 27 méter hosszú, két végén 6-6 méteres konzolos kiállású, előre gyártott rácsos acélszerkezetű tartóit monolit vasbeton keretek hordják. A toronyépület monolit vasbetonvázalattal épült és fehér mészkőlapokkal burkolt. Az épület gépészeti szempontból is korszerű megoldású. Légfűtést és mesterséges szellőzést alakítottak ki. A toronyépületet 24 reflektor világította

meg, ezek este is látványos külsőt kölcsönöztek az épületnek. Hőellátását az állomás Tapolca felőli oldalán megépült kazánház biztosította, eredetileg kocsz, majd később szén, ill. olajtüzeléssel. Jelenleg már a legmodernebb tüzelési módot, a gáztüzelést alkalmazzák, amely a felvételi épületben kapott helyet, s így a régi kazánház megszűnt.

Az épület terveit a MÁVTI, ezen belül Kővári György Ybl-díjas építész alkotta. A generálkivitelező a Celldömölki Építési Főnökség 7 számú építésvezetője volt. A munkában még számos alvállalkozó vett részt. Közülük a legjelentősebb munkát végezte a Szak- és Szerelőipari Főnökség, valamint az ÉM Kőfaragó Vállalat. Az épület elkészítéséhez 650 tonna cementet, 4000 m³ betonkavicsot, 300 tonna betonacélt és 260 000 téglát használtak fel. A homlokzati üvegfelület 550 m².

Az épület átadását 1973 nyár elejére tervezték. A vágányhálózat, a biztosító berendezés el is készült, de az utas kiszolgáló részek sajnos nem. Így a forgalmi iroda átköltözött új helyére, átadták az ID 55 típusú biztosítóberendezést és a forgalom irányítása már innen történt. Az utas kiszolgáló egységek még a régi épületben, a túloldalon maradtak. Ideiglenes átjárókat alakítottak ki a szigetperonokhoz. Az új felvételi épület teljes átadása 1973 november 5-én ünnepélyes keretek között történt meg. A kettős utas kiszolgálás még néhány hónapig megmaradt, mert az új épület megközelítése a nem megfelelő utak miatt nehézkes volt.

Mint már említettem, elkészült az egyállítóközpontos, váltó és vágányfoglaltságos „Integra Dominó” /röviden ID 55/ típusú biztosítóberendezés. Ennek lényege, hogy a váltók és jelzők állítása egy központból, a forgalmi irodából, a berendezés kezelőpultjáról a forgalmi szolgálattévő által történik. Ezzel a váltóőrök munkája megszűnt és a forgalom lebonyolítása biztonságosabbá vált. Az 1980-as évek közepén még egy komoly fejlesztési munka zajlott le a vonalon és az állomáson. A már korábban kiépített D 55 típusú biztosítóberendezéseket kiegészítették korszerű vonali berendezéssel. A vonalat végig kiszigetelték, ellenmenetet kizáró biztosító berendezést, önműködő térközrendszert, automata fény- ill. félsorompókat építettek ki és megvalósult a vonatbefolyásolás. Ez ismét komoly létszámcsökkenést tett lehetővé.

1972 nyarán „Favorit expressz” néven nemzetközi gyorsvonat indul Leipzig – Balatonfüred között. Ez már az idegenforgalom és a nemzetközi turizmus fellendülését jelzi. A következő nyáron a „Favorit” mellett „Füred expressz” néven belföldi helyjegyes gyorsvonatot állítanak forgalomba Budapest Keleti – Balatonfüred viszonylatban, amely csak első osztályú kocsikat és étkezőkocsit továbbított. Az ezt követő évben a jobb kihasz-

náltság érdekében 1 és 2 osztályú kocsikkal közlekedett. A vonat Budapest – Balatonfüred között csak Balatonalmádiban állt meg. A vonat rossz menetrendi fekvése miatt, valamint, hogy Budapest Keleti Pu. volt az indulási és végállomása, nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, nem volt megfelelően kihasználva. Ezért 1975-ben már csak hétvégén, a következő évben már egyáltalán nem közlekedett. 1975-től a „Favorit” megosztva Balatonfüredre és Fonyódra, majd 1978-tól csak Fonyódra közlekedett.

1981 november 11-én reggel 4 óra 50 perckor szomorú esemény történt Balatonfüred állomáson. Az I. számú vágány peronja feletti tetőtérben elektromos zárlat miatt tűz keletkezett. Az orkánerejű szélben a lángok pillanatok alatt beborították szinte az egész épületet. A hatalmas üvegtáblák óriási durranások közt robbantak ki. A lángok már a toronyépület tetején csapkodtak, amikor a tűzoltók megérkeztek és az oltáshoz kezdtek. Szerencsére meg tudták fékezni a hatalmas tüzet és a toronyépületben lévő berendezésekben nem esett kár. A tüzet 5 óra 45 percre megfékeztek és rövidesen teljesen eloltották. A tűz után az állomás nagyon szomorú látványt nyújtott. Az állomás szolgálatban lévő és szabadnapos dolgozói együttesen azonnal a romok eltakarításához fogtak. A tűz méreteire jellemző, hogy az álmennyezet alumínium lemezei megolvadtak és a padozatra, illetve a külső aszfaltra csepegték. A hivatalosan megállapított kár akkori áron kb. 35 millió forint volt. A helyreállítás költsége viszont meghaladta a 100 millió forintot. Közel 2 év kellett a teljes újjáépítéshez, de mégsem érte el azt a színvonalat, amit korábban képviselt.

A vonal személyforgalma 1982 – 1986 között éri el a tetőpontját és érvényes Balatonfüred állomás forgalmára is. Nyári forgalomban, főleg hétvégeken sok személyszállító vonat indulási ill. végállomása Balatonfüred. A szerelvények tárolása, takarítása és vízzel való töltése sok problémát okozott, de az állomás személyzete becsülettel helytállt.

1982 nyarán az IFEF (Nemzetközi Vasutas Eszperantó Szövetség) Balatonfüreden tartotta éves kongresszusát. Erre a rendezvényre közel 1000 vasutas eszperantista érkezett Európa különböző országaiból és egy hetet töltött el itt. A kongresszus mellett gazdag program várta őket, amelyek keretében megismerkedhettek hazánk kulturális értékeivel és a balatoni táj szépségeivel. Bizonyára sok kellemes élménnyel tértek haza.

A következő években a személyforgalom fokozatos csökkenése következett be. A hétfégi vonatok egy része megszűnt, a többi szerelvény kevesebb kocsival közlekedett. A személyforgalom csökkenése az utóbbi 1-2 évben megállt. Sajnos Balatonfüred állomás külső megjelenésében egyre siralmasabb képet mutat. A kisebb utas-

forgalom miatt az épület túlméretezettnek tűnik, fenntartása nehézkes. Egyes szolgáltatások megszűnésével az utas kiszolgálás színvonala erősen visszaesett. Szerencsére a vasút és a város vezetése felismerte, hogy a pénz és létszámhiánnyal nem lehet mindezt megmagyarázni és sürgősen tenni kell valamit. Ennek jelei már, ha csak kis mértékben is, de mutatkoznak.

Most szeretném ismertetni azokat a vasút által Balatonfüreden üzemeltetett szociális és egészségügyi létesítményeket, amelyek a város életében is jelentős szerepet tölthettek be.

A MÁV megalakulása után rövid időn belül olyan egészségügyi és szociális ellátó rendszert alakított ki, amely abban az időben egyedülálló és példamutató volt egész Európában. Már 1935-ben működött Balatonfüreden egy vasút által üzemeltetett intézmény, amelyről a Magyar Közlekedésügy Monográfiája így emlékezik meg: „Az államvasúti betegségi biztosító intézet a beigazoltan szívbántalomban szenvedők részére rendkívül mérsékelt ármegettérítés mellett fürdőjegyeket, valamint ingyenes orvosi kezelést nyújt gyógyszerekkel Balatonfüreden. „A háború okozta kényszerszünet után 1950-ben ismét megkezdte működését most már MÁV Gyógyház néven, s elsősorban rehabilitációs feladatokat lát el. 23 férőhelyen, háromhetes turnusokban váltották egymást a rászorultak. Az ilyen jelegű betegellátás a 70-es évekre már korszerűtlennek és mennyiségileg is elégtelennek bizonyult. Ezért a Vasútegészségügyi Szolgálat a Gyógyház szomszédságában, a vasút tulajdonában lévő üres telken egy korszerű egészségügyi intézményt kívánt építeni. 1970-től megindul a tervezés, majd az építkezés. A beruházó a MÁV Szombathelyi Igazgatóság. Tervező az Általános Épülettervező Vállalat. Generálkivitelező a Veszprém megyei Építőipari Vállalat. A beruházási program 30 millió forinttal számolt, amelyből 6,5 milliót az ÖTA (Önkéntes Támogatási Alap) vállalt magára.

A MÁV Szívstanatórium 1977 augusztus 15-én fogadta első betegeit, majd 5 nappal később, augusztus 20-án került sor az ünnepélyes felavatásra. Megjelent a tárcavezető miniszter, az Egészségügyi Minisztérium egyik miniszterhelyettese, a MÁV vezérigazgatója és helyettesei, a Vasutas Szakszervezet főtítkára, a Vezérigazgatóság párttitkára és több országos és helyi notabilitás. Az új létesítmény négy szinten 88 beteg kényelmes elhelyezését teszi lehetővé 2 ágyas, erkélyes, Balatonra néző szobákkal. Minden szobához zuhanyozó és hidegmelegvízes mosdó tartozik. Az épület jó fekvését bizonyítja, hogy közel van a Balaton, a balatonarácsi vasúti megálló és közvetlen a közelben található egy nagy kiterjedésű csendes fenyvespark.

Az ünnep után az intézetvezető főorvos – dr. Fehér Csaba – és kis létszámú csapata hónapokon át súlyos

létszám gondokkal küzdött, mert sok időbe került, míg az orvos- és a nővérállományt a zavartalan működést lehetővé tevő szintre lehetett feltölteni, illetve amíg az épület súlyos kivitelezési hibáit ki tudták küszöbölni. Csak október közepére vált lehetségessé a 88 ágyas intézmény teljes feltöltése.

1978 közepére megszűntek a működési zavarok és Dr. Tari Endre főosztályvezető főorvos és Dr. Bernát Gabriella, a MÁV Orvosszakértői Intézet igazgató főorvosa segítségével és részvételével elkezdődött az a rehabilitációs program, mely már a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján hazai viszonylatban egyedülálló eredményekre vezetett. Míg országos szinten a szívinfarktuson átesett betegeknek csupán 20 %-a térhetett vissza kereső foglalkozásához, addig a szanatóriumban folyó rehabilitációs programban részesült betegek – nyugat-európai eredményeknek megfelelően – közel 70 %-a visszatért munkájához. Az eredményekről a munkacsoport beszámolt a Moszkvai Kardiológus világkongresszuson is.

A nyolcvanas években a munkacsoport országos kiterjedésű reprezentatív mintavétellel vizsgálatot végzett a vasutas dolgozók szív-érrendszeri veszélyeztettségére vonatkozóan. A vizsgálatokból kiderült, hogy a forgalombiztonsági munkakörökben dolgozó személyzet közel 20 %-a tartozik a nagykockázatú csoportba és valójában preventív kezelésre szorul. A vizsgálati eredményeket a munkacsoport az egészségügy vezetésének rendelkezésére bocsátotta és nemzetközi vasutas orvoskongresszuson Gerában (NDK) is beszámolt róla.

Sajnos az utóbbi időkben a magyar egészségügyben végrehajtott változtatások a vasútegészségügyet sem kerültek el. A 90-es évek második felében nagy megrázkódtatáson esett át a balatonfüredi intézmény is. 1996-ban az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által finanszírozott ágyak száma 64-re csökkent, és 1998-ban a teljes megszűnés veszélye is fennállt. Nagyon gondos gazdálkodás mellett a nem finanszírozott ágyak közül 12-öt sikerült szolid szállodai szintre felfejlesztve fizetőbetegek fogadására alkalmassá tenni.

1999 november 1-től a Vasútegészségügy alapellátása, járóbeteg szakellátása a hévízi és a balatonfüredi rehabilitációs intézetek a Vasútegészségügyi Kht. divízióivá alakultak át. Ezzel egy új történet vette kezdetét, új lehetőségekkel és új nehézségekkel. Mindebből az átlagembernek, az egyszerű MÁV dolgozónak és nyugdíjasnak az a fontos, hogy továbbra is megkapja azt a gondoskodást, amit a becsületes munkájával kiérdemelt, s ezért körömszakadtáig harcolni kell.

Úgy érzem a MÁV Szívstanatórium megérdemel ilyen terjedelmű ismertetést, mert nemcsak az Észak-

Balaton legnagyobb vasutas egészségügyi létesítménye, de eredményes gyógyító tevékenysége az egész országban közzismert. Nagyon sok ember köszönheti e kis lelkes gárdának, hogy egészségesen visszatérhet a munkába, vagy panaszai lényegesen csökkennek.

A korábbi pályaorvosi rendszer megszüntetése után az 1960-as években Balatonfüreden is üzemorvosi rendelőt létesítettek a vasutas járóbetegek ellátására, a tényleges dolgozók táppénzes állományba vételére, valamint az alkalmassági vizsgálatok elvégzésére. Mára a korábbi üzemorvos a Vasútegészségügyi KHT keretében mint házi orvos is működik.

A Vasút keretein belül az 1880 – 1890-es évek között sorra alakulnak a különböző önszervező egyesületek. Az államvasúti szaktisztviselők csoportja 1925-ben Balatonfüreden bérbe vette az Eszterházy szállót és üdülőtelepet létesített. Az üdülőtelep felavatására 1925 pünkösdjén került sor, tasnádi Szüts András, az államvasutak elnökhelyettese jelenlétében. Nagy ünnepséget rendeztek, amelyre mintegy félezren a pünkösdgyorsvonaton jöttek le a fővárosból. Két énekkar, fúvós és vonós zenekarok fogadták a vendégeket. A hatalmas tömeg a partra vonult, ahol tábori misét tartottak. Ezt követte az ünnepség a gyógyteremben. Az ülés után közébéd volt, amelyen a köszöntőt dr. Luttor Ferenc balatonfüredi plébános mondta. Az üdülőtelephez étterem, kávéház, strandfürdő, valamint különböző sportlétesítmények tartoztak. Az üdülőtelep a II. világháború kezdetéig üzemelt.

1970-ben a Vasutasok Jótékonyági Biztosító Egyesülete alapított üdülőt Balatonfüreden a Szívkórház szomszédságában. Többszöri bővítés, emeltráépítés és modernizálás után jelenleg kb. 120 személy elhelyezésére van lehetőség. Az utóbbi időben Hotel Vasutas néven szállodaként is üzemel.

A vasút már a kezdeti időkben komoly gondot fordított dolgozói elhelyezésére. Balatonfüreden az állomás átadásakor több szolgálati lakást építettek. Az 1970-es években a régi felvételi épületben még két lakást alakítottak ki és a város területén 6 lakásos sorházat építettek. 1981-ben kamatmentes kölcsöntámogatással 6 vasutas családot juttattak kedvezményes OTP-lakáshoz.

A felhasznált irodalom:

Százéves a Vasútgazgatás Szombathelyen I – II – III kötet 1995.

Szécsey István: Ganz mellékvonali motorkocsik és pótkocsik /Vasút História/ könyvek sorozatban 2001-ben.

A Balatoni Szövetség „Balaton” c. újságjának 1908 – 1944 között megjelent számai.

A MÁV Hivatalos menetrendkönyvei 1912-től napjainkig.

A MÁV által kiadott „Vasút” c. újság 1970 – 1980 közötti számai.

Dr. Horváth Ferenc: Magyarországi vasútépítések 1900 – 1914 között. Megjelent a Magyar Vasúttörténet 4. Kötetében 1996-ban.

Veszprémmegye c. újság 1909 július 11-i száma.

Magyar Vasutak a II. világháború éveiben. Lovas Gyula összeállítása. Megjelent a Vasút História könyvek sorozatban 1996-ban.

Balatonfüred állomás létszámának alakulásáról 1910-től vannak adataink. 1910-ig 3 fő, majd 1911-től az 1950-es évek közepéig általában 10 – 15 fő látta el a szolgálatot. Ezek az adatok nem teljesen fedik a valóságot, mert ezek csak a kinevezett dolgozókat tartalmazzák. Rajtuk kívül még a szükségleteknek megfelelően ideiglenesen vettek fel embereket, akik nem kerültek véglegesítésre, mert az egy év letelte előtt elbocsátották őket és szükség esetén újakat vettek fel. Ez különösen jellemző volt az 1930-as évekre.

A személy- és áruforgalom növekedésével az 1960-as évektől fokozatosan nőtt az állomás létszáma, amely néhány év alatt meghaladta az 50 főt. Az 1970 – 1980-as években az áruforgalom, majd a személyforgalom csökkenése, a modernizáció és különböző szervezeti átalakítások miatt a dolgozók száma fokozatosan fogyott. Az egyes területeken felszabaduló embereket igyekeztek más beosztásokban elhelyezni, így az ilyenkor szokásos konfliktusokat sikerült minimálisra csökkenteni. Az átszervezés jelen pillanatban is folyik. Ma már Aszfőtől – Káptalanfüredig tartó vonalszakasz Balatonfüredhez tartozik, de a kimondottan Balatonfüreden dolgozók száma 20 fő körül van.

Balatonfüred állomásfőnökeinek névsora:

Röschenhaler Gyula 1909. VI. 20.–1915. X. 27.

Kováts László 1915. X.–1929.

Tasnádi Szántay Géza főintéző 1933. VI.–1935.VII.

Sasvári Ferenc intéző 1935. VII. – 1936. XII.

Delzsényi Miklós főtiszt 1936. XII. – 1937. XII.

Pálmai Ferenc főintéző 1938. I. – 1940. IV.

Honti József főtiszt 1940. VI. 1.– 1964. XII. 31.

Gyimesi József 1965. I. 1. – 1965. XI. 2.

Kovács Ervin főfelügyelő 1965.XI.3.–1970.II. 28.

Sallai István főtanácsos 1970.II.28.–1987.XII.31.

Pázmány Sándor tanácsos 1987.– XII.1.–1988. VI. 30.

Fazekas Miklós főfelügyelő 1988. VII.1 – 1989. I. 15.

/megbízott/

Molnár Lászlóné főintéző 1989.I.16.–1989.VI. 30.

Fazekas Miklós főfelügyelő 1989. VII.1 – 1989.IX. 30.

/megbízott/

Forray Antal főtanácsos 1989. X. 1. –

HORVÁTH MIHÁLY

SZILVÁSSY ZOLTÁN A POLIHISZTOR TANÁR

Memento címmel sorozatot kívánunk indítani Prof. Dr. Horváth Mihálynak, egyesületünk elnökének kezdeményezésére. Azokat a jeles füredi személyiségeket szeretnénk megjeleníteni, akik tehetségükkel, emberségükkel, kisugárzásukkal maradandót alkottak városunkban. Elsőként – szintén elnökünk javaslatát elfogadva – Szilvássy Zoltánról szólnak a megemlékező sorok:

Id. Szilvássy Zoltán a balatonfüredi Lóczy Lajos Gimnázium alapító tagja és tanára volt haláláig. Nem mehetünk el a tény mellett, hogy családjának tagjai is magas fokra jutottak a tudomány és a tanítás világában. Felesége, Vámos Zsuzsanna, mint a Veszprémi Vegyipari Egyetem oktatója a kémiai tudományokban szerzett akadémiai doktorátust, fia, ifj. Szilvássy Zoltán pedig fiatalon lett az orvostudományok doktora, jelenleg a Debreceni Egyetem Farmakológiai és Farmakoterápiás Intézetének tanszékvezető professzora.

Szilvássy Zoltánnak nehéz sors jutott, melyet hívó emberként méltósággal viselt. Magyar-görög-latin szakos tanárként élete a klasszikus és keresztény értékek megbecsülésének és tanításának szentelt szolgálat volt. Ezzel szerzett magának számtalan barátot, hívet és rajongót. Tudása, elvei és hite emelték szellemét magasra, miközben egzisztenciája a mélybe zuhant. 1952-ben a kommunista rezsim középiskolai tanári végzettsége ellenére egy Zirc melletti faluba helyezte. 1955-ben került Balatonfüredre, ahová az akkor induló gimnázium alapítói közé hívták. A rákövetkező években csak azt tartotta fontosnak, hogy a rá bízott 14 - 18 év közötti ifjúság számára ablak nyíljon a keresztény Európába, a tudás tiszteletére, mellyel az Európába megkésve érkező magyarság sokkal többre vitte, mint nyilaival, vagy Botond buzogányával. Ezen az ablakon keresztül végtelenül hatalmasnak látszott Euripidész, vagy Shakespeare és észrevétlenül eltörpültek az utolsó fél évszázad letűnt szellemi áramlatai. Nyugdíjasan is tanított, még hetvenen túl is fogadott diákokat. Éppen egy csoportot készített föl latin-érettségire, mikor beteg szíve megállt.

A Tanár elment és legenda lett mindabból, amit és ahogyan tanított...

1923. szeptember 29-én született Budapesten. Édesanyja Vámosy Anna, apja Szilvássy József gazdálkodó földbirtokos volt Tiszapolgáron. Egyetlen gyerekként nevelkedett, iskoláit Tiszapolgáron kezdte, majd Pesten a farsori iskolában folytatta. Érettségi bizonyítványát már Gödöllőn, a premontrei rend gimnáziumában szerezte. Sajnos ebből a korszakából - a háborús évekből, - a közben egyedül maradt édesanyja nem őrizte meg az iratokat. A következő fellelhető dokumentum már egyetemi éveiről

szól. 1947 őszén nyert felvételt az – akkor még Pázmány Péterről elnevezett – Tudományegyetem Bölcsészeti-tudományi Karára, magyar-latin-görög szakra. Az időközben bevezetett tanulmányi „reform” megszüntette az ó-görög nyelv oktatását, így diplomájába már csak a magyar- és latin-tanári végzettség került. Ez az oklevél 1952. augusztus 25-i időponttal került kiadásra, 11.750. számon.

Első tanári állását még azon az őszön – 1952-ben – foglalta el Olaszfaluban, az általános iskolában. Három tanévet töltött ott el, amikor – 1955-ben – a Balatonfüreden alakuló gimnázium szervezői kiszemelték magyar-latin szakos tanárnak. Árkos József igazgatótól érkezett a meghívás, így az évkezdet már Füreden találta. Az első tanévben még ingáznia kellett Olaszfalu és Balatonfüred között, de a következő tanévben már csak Füreden tanított.

1956-ban házasodtak Vámos Zsuzsannával, egyik esküvői tanújuk egyetemi kollégája és barátja - Brusznai Árpád volt. Barátjának mártírsága kitörölhetetlen nyomot hagyott a lelkében.

1957-ben született meg Zoltán fiuk. Néhány éven át felesége is az iskola matematika-fizika szakos tanáraként dolgozott, amíg a veszprémi egyetemre meghívást nem kapott.

Szilvássy Zoltán munkásságát három szóban lehet összefoglalni; tanított, nevelt, mindhalálig! Kezdetől fogva – mint három szakos (magyar-orosz-latin) tanár – igen nagy óraszámokban tanított. Későbbiekben, amikor erre mód nyílt, mivel ismerte a francia nyelvet, megfelelő továbbképzés után ezt is felevelte „repertoárjába”. Vezette a magyar és a latin szakkört, de foglalkozott diákjaival a folyosókon, szünetekben, de még tanítási időn kívül is. Kölcsönös volt ez a kapcsolat, tanítványai bizalommal fordultak hozzá, olykor még személyes gondjaikkal is. Közismert volt különleges memorizáló-készsége, a latin memoriterek mellett irodalmi alkotásokat, verseket – például az összes Shakespeare-sonettet – tudta betéve. Egyénisége volt az iskolának, csodabogár-természetével, nem min-

dennapi megjelenésével. Kollegái – bármely oldalról fordultak felé, – tisztelték mélységes tudásanyagát és humánusát. Hogy milyen tanár volt Szilvássy Zoltán, milyen kolléga és milyen barát, arról érdemes meghallgatni a rá emlékezőket.

Két jelentősebb kitüntetéssel díjazták munkásságát; 1979. december 3-án a Veszprém Megyéért emlékérem arany fokozatát vehette át, majd 1986. június 1-én megkapta a művelődési minisztériumtól a Pedagógiai Szolgálatért Emlékérmét. 1983-ban, 60 évesen nyugdíjba vonult, de óraadóként - elsősorban latint - tovább tanított. Elhatalmasodó, súlyos szív-érrendszeri, valamint cukorbetegsége, nehezen gyógyuló lábszárfekélye miatt ez a kapcsolat egyre szűkült. Ez utóbbi betegsége alakította ki róla a botjába kapaszkodó, nehézkesen járó idős tanár képét. 1995. május 16-án otthonában érte a villámgyors szívhalál.

PATINSZKI ANDRÁS NÉ

1955-ben alapító tagja lettem a füredi gimnáziumnak. Az évnyitó után két héttel érkezett meg az a kolléga, aki már jelenlétével is derűt, nyugalmat, bizakodást hozott az életünkbe. Ő volt Szilvássy Zoltán, akit a tanítványok előírás szerint Tanár Úrnak, de idő múltával egyre gyakrabban Zoli bácsinak, a tantestület pedig ATYÁ-nak (így, csupa nagybetűvel) nevezett. Pedig ez utóbbit sem kora, sem az egyházi iskolákban folytatott tanulmányi évei nem indokolták. Sokkal inkább az a kapcsolat, humánus magatartása, ami fiatalhoz, felnőtthöz egyaránt fűzte.

Több olyan diákra emlékszem, akik szüleiket, azok társadalmi, politikai pozíciója miatt alig látták, de annál többet keresték és mindig meg is találták gondjaikkal Szilvássy Zoli bácsit. Mindenki bajára volt ideje, türelme, baráti szava. A legproblémásabb gyerekek is megnyíltak előtte, miközben órák hosszat beszélgettek egyik tanterem sarkában, vagy fel-alá sétálva az iskola udvarán.

Bölcs humora, adomázó-képessége nemcsak tantestületi összejöveleteken nevetetett, hanem az éjszakába nyúló osztályozó értekezleteken is ő tartotta bennünk a lelket. Maga alkotta közmondásait évtizedek óta idézgetjük, és mondogatják a volt tanítványok is.

Zoli! Jó volt, hogy 32 éven át a tanártársa lehettem...

SARKADY MIKLÓS:

Hommage à Szilva. „Roggy le” mondta Zoli bácsi, miután a hetes eldarálta az osztály-létszámról, hiányzókról és a kettő különbözetéből adódó létszámot, ezzel mintegy megadta a latinóra alaphangját.

Ma is előttem van kövérkés alakjára feszülő köpenyében, elálló gombjaival, bal felső zsebében írotollakkal, szájában az elmaradhatatlan Vaco szipka, ami abban az időben divatozott, lúdtollból készült, papírral kombinálva. Ezt a dohányzó-készséget mindig a szája jobb zugában tartotta, fogait összeszorítva 45 fokos szögben állt ki

a szájából és innen eregette azokat a bizonyos mikszáthi füstmacskákat.

Ahogy leült a katedrára, kinyitotta az osztálynaplót - amit mindig jellegzetes mozdulattal hozott be, mint egy misekönyvet, - levette felül aranykeretes szemüvegét, rálehelte, zsebkendőjével gondosan megtörölte, a fény felé tartotta, közben hunyorított, majd ezután tette fel. Szemöldökét párszor megtornáztatta, kezdődhetett az óra. Szigorú igazán nem volt, de mégis tiszteltük enciklopédikus tudását, szerettük és ma is emlegetjük olyan mondásait, mint „Édes öcsém, hogy vág a bajuszod?”, vagy a latin tükörfordításból emlegetett párbeszédet, ami imigyen szólt: „Lapis ignis?” (lapis = kő, ignis = tűz, tehát kő tűz?) A válasz: „Iam caelum” (iam = már, caelum = ég, égbolt, tehát már ég!)

Szilvássy tanár úrral személyes kapcsolatam már sokkal korábban kezdődött, mielőtt beültem a gimnázium padjába. Ott laktunk a régi gimnázium – most kollégium – udvarában, az un. tanárlakások egyikében. Lakásunk ajtaja éveig nem volt bezárva; az ott lakó fiatal tanárok, mint családtagok bejáratosak voltak hozzánk, és aki ismerte apám nagyvonalú, barátságos, vendégszerető természetét, az nem is csodálkozik el ezen. Szilvássy tanár úr a leggyakoribb vendégek közé tartozott. Az egyik emlékem ebből az időből: Zoli bácsi – orosz nyelvtudását elmélyítendő – Moszkvába utazott továbbképzés céljából. Amikor hazajött és este betért hozzánk egy jó falatra és egy pohár borra, akkor mi a testvéremmel azonnal kikérdeztük; milyen is ilyen hosszú útra menni, milyen a nagy Szovjetunió, milyen a híres orosz tél, Zoli bácsi volt-e Moszkvában? – Igen, egyem a húsdot kedves öcsém. – Járt-e a Vörös téren? Tetszett látni Lenint és Sztálint?; mivel akkor még társbérletben voltak a mauzóleumban. – Láttam őket, mondta. Na és milyenek voltak, nyaggattuk tovább. Elgondolkodott, megszívta szipkáját és ezt válaszolta: milyenek – milyenek, hát kénsárgák...

Zoli bácsi – úgy érzem – a nagy, az örök emberi-történelmi értékeket sulykolta belénk, hogy ezekből vonhatunk le következtetéseket, alkothattunk véleményt a bennünket akkor körülvevő világról. Neve, emléke ma is élő, legendává nemesedett-érett. Teljességgel azonosul a Tanár szinonimájával. Valóban igaz, hogy az ember életében a középiskolás évek a legszebbek, amikor már kinőve a gyermekorból, a nyiladozó értelem, az első komolyabb érzelmi szárnypróbálgatások tiszta és felhőtlen korszakát éltük. Nos, Szilvássy Tanár Úr, avagy Szilva ebben igencsak nagy szerepet játszott.

Ezért ilyen friss és élő az emléke szívünkben...

NAVRACSICS TIBOR

1957 augusztusa utolsó napjainak valamelyikén, mint frissen végzett tanár, jelentkeztem a balatonfüredi gimnáziumban szolgálattételre. A tantestület tagjaival való ismerkedés során az egyik – kék köpenyes és szemüve-

ges – kollega „szervusz te mulya barátom”-mal köszöntött. Majd rögtön feltette a kérdést, van-e közöm ahhoz az emberhez, akit nevén nevezett, akiről kiderült, nekem apai nagybátyám, neki pedig egy nagyon kedves hallgatótársa volt az egyetemen.

Nem sokkal később újabb közös ismerősre lettünk, ez volt Kádár tanár úr, a matematika-fizika szakos tanár. Az azonosítás során kiderült, hogy a mindkettőnk tanító kedves emlékü tanár őt Egerben a cisztereknél, engem pedig Keszthelyen a premontreiek államosítása után a gimnáziumban tanított.

A közös ismerősök által is erősített egymásra találás akkor vált teljessé, mikor kiderítettük mindkettőnk meghatározó kötődését a premontrei rendhez. Mikor azt is említettem, a rend tagjává szerettem volna válni, átléptük a kollegialitás sáncait. Ekkor ő is kinyílt és elmondta, hogy Jászón mint novícius már a rend tagja volt. Több-ször, már nem minősítve ugyan, de megállapítottuk, hogy 1945 mindkettőnk életcélját módosította, más utat jelölve meg számunkra. E három összetevő – nagybátyám, Kádár tanár úr és a premontrei rend – emberi kapcsolataknak nemcsak indítója, de cementálója is lett. Tíz éven át naponkénti találkozásaink, majd később az általa, vagy általam kezdeményezett alkalmi együttlétek lelkialkatom formálásában meghatározóak lettek és kitörölhetetlen tartalmat teremtettek benne.

Talán nem tűnik dagályosnak, hogy őt lelki vezetőként tartom számon azon barátaim, kollegáim között, kikre most is nagy szeretettel emlékszem vissza. Az értelmiségi lét első lépcsőfokait megtevő, pályakezdő fiatalként nagyon sok segítséget kaptam tőle. A rámszakadt talányok, a hihetetlen sok ellentmondás, egy falusias környezetben felnőtt, istenfélően vallásos neveletésben részesülő, 1948-ig katolikus szellemiségű iskolákba járó, a „Fényes szelek” hatása által érintett, de hozzá nem idomuló, ‘53-ban érettségizett, ‘56-ban Budapesten utolsó éves egyetemista – aki megbélyegzetten ‘57-ben diplomázott –, talált kapaszkodót benne az együttlétek idején.

Nemcsak megtiszteltetésnek éreztem a nálam idősebb és tapasztaltabb bizalmát, de merítkeztem, faltam az érzelmi és intellektuális mélységeket is megjáró gondolatait. Szinte már válságba jutott – addig csak hitre épített – világnézetem e beszélgetések kapcsán alakult át teológiailag is megalapozottá, az értelem számára is elfogadható istenkép által vezéreltté. Kétségeim közepette ő adta számomra azt, hogy a bizalom, a bizonyosság és a biztonság a kétségek gyötrelmes útjainak megtétele után lehet csak megbízható sajátunk, lelki harmóniánk fundamentuma. Ne elégedjünk meg a megállapodottsággal, kérdezzünk és követeljük meg a választ is; elsősorban magunktól, de ha a szükség úgy diktálja, másoktól is. Nagy gazdagságú memóriájának tárházából merítve, szinte mindig meg tudta erősíteni mondanóját a nagy szellemek gondolatainak szó szerinti idézésével.

Sokszínű egyéniségében érződtek ifjúkori családjának részben dzsentroid hatásai is; többször idézett anekdotázó kedvében ezekből az élményeiből. Mégis alapvetően plebejusi mentalitással közelített kollegáihoz és tanítványaihoz is. Irigylésre méltó karizmája olyan hatással volt a fiatalokra, hogy a tőle származó elmarasztaló nevelési hatások és kapcsolatok kedves élményként említődnek meg az érettségi találkozó alkalmával. Bizalmával elsősorban a szerény, szegény sorsú tanulókat tüntette ki. Ő maga is az egyszerűséggel, a szerénységgel – s ugyanakkor tartalmas megnyilvánulásokkal, – teremtette meg azokat a hatásokat, melyek kitörölhetetlen nyomot hagytak az utókor szívében és emlékezetében.

KISS BÉLA

Talán nem túlzok, ha azt állítom, hogy a füredi gimnáziumnak nem volt és ma sincs olyan tanára, aki a diákok előtti népszerűségben őt felülmúlta volna; avagy: akit annyian és annyira szerettek, kedveltek volna, ahogyan őt.

A munkahelyen kötelességtudó, fegyelmezett, alapvetően félénk beállítottságú ember volt. De volt egy másik énje is: a rendet, fegyelmet beleértve a tanügyi, tantárgyi fegyelmet is, öntörvényűen értelmezte és gyakorolta. Ha néha-néha, vagy sokszor is kilógott a sorból, azt nem különcségből tette, nem is tűnt annak, hanem olyan, egyéniségéből következő kedves más-dolognak, ami megmosolyogatóan eredeti és megérthetően megbocsátható volt; megbotránkozató viszont soha.

KISZELY PÁL

Azon szerencsések közé tartozom, akik tanítványként és kollégaként is ismerhettem őt és bölcs derűjéből, hatalmas tudásából magam is sokat meríthettem. Diákéveimből az egyik emlékkép: A mi osztályunkban orosz tanított. Az egyik órán Szilágyi Pisti barátommal éppen a következő angol órára írtuk a házi feladatot, amikor a Tanár úr észrevette, hogy mással foglalkozunk. Miután kiderült a dolog, szigorú ítéletet hirdetett: a következő órára az angol szöveget oroszra is le kellett fordítanunk, különben két fát kaptunk volna a döntés szerint. A fordításra végül pityorkát (ötöst) kaptunk, de szóbelit, nehogy elbizzuk magunkat.

„Fiú, rajzolj nekem egy rinocéroszt” – fordult végső kétségbeesésében hozzám – már mint kollégájához, – az egyik véget nem érő nevelési értekezleten. Az ilyenkor rámtörő unalmamat, mint azóta is, firkálással szoktam elűzni. Az igyekezetben nyelvemet is kidugva firkantottam Zoli bácsinak valami orrszarvas állatot. „Tudod a rinó az én totemállatom. Rövidlátó mint én, természetes, mint jómagam, hozzám hasonlóan könnyen feldühödik, amúgy nagyon jámbor jószág” – mondta ő. „De hol vannak az orrszarvaid?” – kérdeztem tőle kíváncsian. „Nyugodj meg, vannak azok is, csak éppen ti balgák, nem láthatjátok” – felelte titokzatosan és bájos fölénnyel.

Csak a legutóbbi időben merült fel bennem a gyanú, hogy Szilvássy tanár úr valószínűleg verseket is írt, nem is akármilyeneket. Must Gyula kollégánk temetésén, vagy 25 évvel ezelőtt, Zoli bácsi egy káprázatosan szép sírverssel búcsúzott tragikusan korán elhunyt tanártársától. A saját kezével írt verset azóta is őrzöm. Hiába próbáltam rábukkanni a költő nevére, aki írhatta, irodalom-szakos kollégáim sem tudtak segíteni, a vers gyönyörű, a szerző ismeretlen. Vagy mégsem? Néhány szép sorával emlékezem...

„... Voltam minden, amiből másnak
Olyan keveset ad az élet:
Voltam végtelen szomjas álmodója,
Voltam fehéren fakadó friss rózsza,
Voltam ígéret, beteljesülés,
Én voltam a kezdet és a vég,
Minden voltam ...
Most meghalok
De minden kincset rád hagyok
Most elmegyek ... most elmegyek...
De minden jövő indulásban,
Minden új rügyben, elmúlásban,
Minden jajszóban, örömujjongásban
Én ott vagyok
Minden voltam, most semmi lettem
De rátok testálom a lelkem,
Mert meghalok...

(Holt tubarózsák, fekete virágok,
ne sírjatok, ne sírjatok!)...”

TÓTH ATTILA

Tizenéves korában a diák finom benyomásokat szerez tanárainak értékes műveltségéről. Szilvássy Zoltán óráin nemcsak a pragmatikus tanrendi anyagot adta le, hanem érdekes történetekkel, adalékokkal színesítette magyarázatait. Lekötötte azok figyelmét, akik fogékonyak voltak az ismeretek iránt. Igyekezett más – természettudományi – tárgyakból is képezni magát, hogy a diákok segítségére lehessen. Többször tapasztaltam, milyen mély volt latin-tudása, a vitákban kollegái mindig az ő véleményét fogadták el. Egyik legszebb emlékem – már későbbi időkből, – amikor Patinszki András tornatárunk temetésén a sírbeszéd megtartására kérték fel. Mára nem felejttem el megható búcsúztatóját.

Visszagondolva rá, Németh László gimnáziumi avatójának mottója jut az eszembe: „Emlékeink szoros kapcsolatban vannak élményeinkkel.” Ez rá nagyon is érvényes.

VASTAGH GYÖRGY

Egy emlékem az „Atyá”-ról. Abban az időben az iskola kihelyezett részlege működött az „Ipartestület” – ma az önkormányzat 2. sz. – épületében. Itt két tanteremben tanítottunk, melyet egy mozgatható, fából készült „fal” választott el egymástól. Az órarend szerint egyszer egy

héten itt tanítottunk „társbérletben” Zoli bácsival, mindannyiunk „Atyá”-jával.

Zoli bácsi magyart, jómagam matematikát tanítottam ott, de ez nem mindig sikerült, mivel kölcsönösen „zavartuk” egymást. A zavarás a részemről idézőjel nélkül értendő, melyet „Atyám” olykor ekként minősített: „... hát nem is tudom, drága testvérem, hogy ma a tanítványaimban a Családi kör, vagy a Pitagorasz-tétel szépségei maradtak meg inkább.” A „zavarás” az ő részéről azonban tényleg idézőjelben értendő, hiszen ezt csak akkor tudta „elkövetni”, amikor én az osztállyal dolgozatot írtam, s így csendben voltunk. Ilyenkor volt az a rendkívüli alkalom, hogy – máskor és máshol csak rövid részletekben hallható, – csodálatos memoritereit teljes szépségükben, lenyűgöző előadói stílusban hallhassam, hallhassuk. Tizenöt-húsz percen át mondta, szavalta Homérosz, Vergiliusz, Heine, Petőfi, vagy Arany János mesés sorait. Elbűvölten hallgattam és csodáltam. És ma már nagyon hiányzik.

Ahogy múlnak az évek, egyre jobban...

FEJES GABRIELLA

1965. szeptember 3-án negyvenhat kíváncsi, megilletődött szempár figyelme szegeződött a folyosón érkező, tekintélyt parancsoló tanár úr felé.

Szilvássy tanár úr, nem „csak” tanár, de a szó legnevesebb értelmében Nevelő volt. Tanítványait szellemi partnernek tekintette. Bátran kérdezhettünk tőle, mindig őszinte választ kaptunk.

Ezer és ezer vele kapcsolatos élményem között legkiemelkedőbb a Tanár úr által szervezett és lelkesen vezetett irodalmi színpad. Nagy divatja volt ennek abban az időben! Évente megyei találkozók is szerveztek. Abban az évben Várpalotán volt a verseny. Soha nem felejttem azt a döbbenetet, amikor mi álltunk a színpadra. A sok szemmatikus, aktuálpolitikai produkció között, mi Babits Mihály Második énekét adtuk elő. Természetesen nem voltunk a díjazottak között, de lélekben mi nyertünk! Nem keveset, egy egész életre szóló gyönyörű élményt, amint Szilvássy tanár úr hónapokon át belénk plántálta a vers nagyszerű gondolatait.

A fejünkben motoszkáló kérdésre immár végérvényesen megkaptuk a választ. – MiIyen volt a Tanár úr? Ha kellett szigorú, ha kellett elnéző, de mindig igazságos, többet jó kedélyű, mint morcos. Nagyszerű humanista, igaz ember, aki mindig akart és tudott is adni.

HESSZ TIBOR

Kezdő tanárként sorba hospitáltam kollégáim óráin. Elsőként 1956. decemberében Szilvássy Zoltán irodalom-órájára kéredzkedtem be, az érettségiző osztályba, amelynek ő volt az osztályfőnöke. A tanulók csendes ellenállással tiltakoztak a forradalom leverése miatt. Kollégám kérését, hogy vegyék elő a szöveggyűjteményt, mert

verselemzés következik, a diákok nem teljesítették. Ültek mozdulatlanul és szótlanul. Gondoltam, kollégám ezt nem fogja eltérni és az ilyenkor szokásos módon, fegyel-mivel fenyegetve próbálja jobb belátásra bírni a tanulókat. Nem ez történt! Szilvássy tanár úr kétszer egymás után – könyvét ki sem nyitva – elmondta az elemzésre kiválasztott verset. A részletekre már nem emlékszem, csak arra, nem volt rövid a vers. A diákok mozgolódnak, suttogni kezdtek. Erre – úgy látszik, – nem számítottak. Versszakonként megismételve a művet, kollégám kérdéseket tett fel az osztálynak; előbb egy, majd egyre több tanuló szólalt meg, végül már egymással is vitázva fejtették ki véleményüket... Ezen az órán életre szóló leckét kaptam...

BAKONYI ISTVÁN

Minden emberi közösségben vannak különleges, színes egyéniségek. Azt hiszem a gimnázium tantestületében Ő volt a legeredetibb. Egyszeri volt és megismételhetetlen.

Mit csodáltam benne?

Ragyogó európai műveltségét, a klasszikus kultúra iránti rajongását, aminek egyébként utolsó nagy formátumú képviselője volt. Irigyeltem elképesztő munkabírását. Délelőtti órái után – különórak keretében folytatta a tanítást. Matematikát, fizikát, nyelveket, szinte mindent vállalt, mert polihisztor volt. (Az „anyaintézmény” neve után finom nyelvi leleménnyel otthoni tevékenységét „lajoskázásnak” nevezte.)

Páratlan mesélőkedve volt. Ma is itt „él” közöttünk a tanári szobában. Most mi mesélgetjük egykori történeteit, amelyek csak vele eshettek meg, senki mással.

Ilyen emberrel kitüntetés volt egy tantestületben lenni. Az ő becenevét használom a számológépen „titkos” kódomként ma is.

A gyerekek – utolsó itt töltött éveiben – már nemigen ismerték. Egy nagytáskás, botra támaszkodó embert láttak csak benne. Sajnos nem láthattak a fejébe, nem ismerhették szíve melegét.

ZATKALIK ANDRÁS

„Isten veled, Tanár Úr!” Balatonfüredi Napló, 1995. június. (részletek)

„Mondd, miért tetted? Miért nem vártad meg azokat, akik még a Te kezed alatt serdültek volna férfivá, felnőtté, emberré? Miért nem hallgathattuk tovább értelmet és érzelmet célzó (és oly pontosan eltaláló) óráidat, beszélgetéseidet? Miért nem bírta hatalmas, mindenkit magához ölelő szíved tovább? (...)

Szenvedélyesen keresett bennünk, diákokban valamit: azt a rejtett jót, értelmeset, amely valahol ott bujkált mindannyiunkban, csak ki kellett nyitni a burkát, mint

holmi szűrös gesztenyének kora ősszel. (...) Atmoszférája volt óráinak. Nem az fogott meg bennünket, miként is peregnék alá hatalmas pocakján a szivarka hamupelyvái, hanem mondjuk Pierre Bezuhov alakjának lenyűgöző leírása. Ha látta, hogy fáradtak vagy lehangoltak vagyunk, hát egy-egy tréfával, anekdotával oldott az állapotunkon. (...) Az „Atya” – mondták kollegái. A Szilva és az Atya inkább kiegészítették egymást: az előbbiben a diákok maguk közé intése, az utóbbiban a jó apa melege, tekintélye, példaképe rejlett. (...)

Máig bennem él az a latinórai együttérző csöndesség, amit édesanyja halálhíre váltott ki. Tudtuk is akkor mi, az élet kapujában várakozók, mit jelent a halál? Mégis úgy ültünk a padokban, mint vihar alatt madárfiókák a fészek alján. Azt hiszem Szilva bá' ekkor tapasztalta meg igazán, hogy az előtte ülők mekkora részt jelentenek lelkében. (...) Hozzá kell szoknunk, hogy nem biceg már föl a gimnázium lépcsőin, nem mond fejből oldalakat latinul, görögül vagy magyarul, nem idéz be papát expressz, ajánlott, tértivevényes, portós levéllel, nem fejtegeti a magyarság nagyságát. Helye azonban ott van és marad mindannyiunk szívében, akiket tanított, akikkel együtt dolgozott, akik ismerték. (...)

KEMÉNY GÉZA:
FUTURUM EXACTUM
(Szilvássy Zoltán emlékére)

Azon a földalattin,
ahova átszálltál, Barátom,
nincs vonatvezető,
csak dörgő éjszaka van
s kijárat nélküli állomások.

Telefonálnék egy nefelejcsen,
de nem felel a szerelvény,
csak a váltókat hallom dübörögni,
s lelkedet sejttem,
amint a feltámadás hajszálcsovességén át
fölszivárog a kizöldülő erdő
burukkoló szívhangjaiba.

Leülök majd egy tölgyfa alá,
s hívlak furulyaszóval.
- Gyere vissza, Zoli Bátyám,
szívárványul a vízesés fölé.
Íveld át halálod szakadékát
S tűnődj el velem a futurum exactumon!

*Az anyagot összeállította, gondozta és szerkesztette:
dr. Dibusz László.*

BESZÁMOLÓ A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2001. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Munkánkat az alapszabály módosításában rögzített elvek és a 2001. március 13-án tartott közgyűlésen elfogadott munkaterv alapján végeztük, az alábbiak szerint:

Szervezeti életünk helyszíne a Helytörténeti Gyűjtőmű épülete volt, ahol a tagság minden hónap második keddjén – egyesületi nap keretében – vehetett részt a szervezett, vagy kötetlen programokon. Elnökségi üléseinket is ezeken a napokon tartottuk, minden jelenlévő aktív közreműködésével. A március 13-i közgyűlésünk tisztújító jellegűt öltött, ahol a nyugdíjba vonuló Németh Ákosné helyett Elek Miklóst választottuk meg az egyesület titkárává. Ezzel egyidejűleg a leköszönő György Péter utódjául Tóth Attila került az elnökségbe.

Taglétszámunk: 2001. január 1-én	36 fő
2001. december 31-én	37 fő
Új tag:	2 fő

Időközben Németh Teréz tagtársunk meghalt, emlékének tisztelettel adóztunk decemberi egyesületi napunkon.

Egyesületünk képviselőjében Elek Miklós és Karika Erzsébet vett részt a XXIX. Honismereti Akadémián Kecskeméten, ahol Karika Erzsébetnek és Németh Ákosnénak a honismereti mozgalomban végzett kiemelkedő munkáját emléklappal ismerték el. Ugyanők vettek részt októberben a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület 10 éves jubileumi ülésén, Devecserben. Novemberben levélben köszöntöttük Széchenyi-szobrunk alkotóját, Andrassy Kurta János szobrászművészt, 90. születésnapja alkalmából.

Egyesületünk kezdeményezéssel élt az önkormányzat felé; Németh Ákosné javasoltuk az esedékes „Balatonfüred Kultúrájáért” kitüntetésre. Igyekezetünk sikerrel járt!

Több helyen köszönetünket fejeztük ki – és ezúton is megismételjük – azoknak, akik 2000. évi adójuk 1%-át egyesületünk javára ajánlották fel. Elkészült egyesületünk bélyegzője (Iglói János tagtársunk adománya). Az egyesület emblémáját Füred falu 1695-ös pecsétjéből Pálffy Károly festőművész rajzolta meg.

Köszönet illeti egyesületünk egész tagságát azért, hogy aktivitásukkal, rendezvényeinken való megjelenésükkel, publikációikkal, szerepvállalásaikkal tanúsították és biztosították egyesületünk aktív létezését és működését. Ezúton köszönjük meg az Aranyhíd Kulturális Szolgáltató Intézetnek, hogy folyamatos működésünkhöz minden szükséges segítséget megadott, illetve biztosított.

Kapcsolataink szorosabbá váltak a Széchenyi Társasággal és az Arácsi Polgári Egylettel. Változatlanul élő kapcsolatban állunk a Veszprém Megyei Honismereti Egyesülettel, a Révfülöpi Honismereti Egyesülettel és a Laczkó Dezső Múzeummal. Rendkívül jó együttműkö-

dés alakult ki a Balatonfüredi Napló és a Füred TV munkatársaival. Áprilisban egyesületünk belépett a Balatoni Civil Szervezetek Szövetségébe is.

Pályázataink: A Gazdasági Minisztériumtól 1 db. számítógépre sikertelen maradt.

Sikerrel jártunk viszont a Veszprém Megye Kultúrájáért Közalapítványnál; tőlük 80.000 Ft.-ot nyertünk el a „Füredi História” helytörténeti folyóirat megjelentetésére.

Kiadványaink: 2001. decemberében megjelent a „Füredi História” első száma. Tagjaink az első példányokat ünnepi körülmények között vehették át, egyesületi nap keretében, amelyen megjelent városunk polgármestere, Pálfy Sándor is. A lap megjelenése jó visszhangot váltott ki, néhányan írásban, többen szóban mondták el, általában dicsérő véleményüket. A kiadvány megjelentetését a sikeres pályázat mellett az Aranyhíd KSZI és a Balatoni Szövetség anyagi támogatásával tudta megvalósítani egyesületünk. Köszönet illeti a balatonfüredi Iglói Nyomdat türelmes és segítőkész munkájáért. Köszönjük a szerkesztőbizottság tagjainak és a Helytörténeti Gyűjtőmű munkatársainak önzetlen fáradozását.

Rendezvényeink, más rendezvényeken történt közreműködéseink:

Márciusban kamara-kiállítást rendeztünk az Egyesület közgyűlésére.

Májusban Zákonyi Napot tartottunk; Zákonyi Ferenc halálának 10. évfordulóján sírjánál, a Füredi Panteonban megemlékezést és koszorúzást, a Községi Házban kamara-kiállítással egybekötött emlékestet rendeztünk dr. Dibusz László odaadó szervezésében.

Júliusban Orzovszky Károly halálának 125. évfordulóján megemlékezést tartottunk és koszorút helyeztünk el arácsi sírján.

Szeptemberben közös ünnepség keretében kamara-kiállítással és megemlékezéssel tisztelegtünk az Ipartestületi Székház megépítésének és a Blaha-emlékpad felállításának 75 éves évfordulóján, valamint a 125 éve született Cséplő Ernő – a Balatoni Szövetség titkára – sírjánál.

Más szervezetek rendezvényein is képviseltettük magunkat; koszorúzásokon (pl. Tagore), emléktábla-avatásokon is részt vettünk. (Lipták Gábor, Dévai Bíró Mátyás) Rendszeresen szerepeltünk különböző városi rendezvényeken, tanácskozásokon.

Tagjaink publikációi, egyéb nyilvános közreműködései:

Szenfnerné Varga Anikó tollából megjelent a „Balatonfüred lakóhely-ismereti kiegészítő tankönyv.

Karika Erzsébet részt vett a „Veszprém megyei kortárs életrajzi lexikon” szerkesztésében, ezen kívül a „Veszprém

rém megyei honismereti tanulmányok” XX. kötetében jelent meg írása.

Dr. Dibusz László részt vett a „Füredi História” szerkesztésében, cikke is jelent meg a lapban, emellett a Balatonfüredi Naplóban rendszeresen beszámolt az egyesület tevékenységéről, rendezvényeiről.

Baán Beáta részt vett a „Füredi História” szerkesztésében.

Prof. Dr. Horváth Mihálynak tudományos közleménye jelent meg a klinikai kémia tárgykörében.

Z. Karkovány Judit, Varga Lászlóné és Katona Csaba írásai megjelentek a „Füredi História” hasábjain, utóbbi egyéb folyóiratokban is rendszeresen közölt szakkikket.

Elek Miklós az Éremtani Lapokban és a Balatonfüredi Naplóban szerepel rendszeresen.

Havas Erzsébet tagtársunk a Füred TV-ben nyilvános tiltakozással mentette meg a Csete-villa kertjében található tiszafát a kivágástól.

Tagjaink rendszeresen nyújtottak segítséget a Helytörténeti Gyűjtemény számára, információikkal, emlékezésükkel, könyvtárukkal – mint László Zoltán, Peremartoni Nagy Sándor, Havas Erzsébet, Tóth Attila.

A gyűjteménynek tárgyi emléket adományozó tagtársaink neve olvasható a Füredi História első számában.

Bevételek:	Ft
Áthozat 2000-ről:	153.840
Tagdíjak:	30.900
Kamatok:	3.638
Kiadványok eladása:	6.200
SZJA 1%-a:	6.309
Pályázon nyert:	80.000
Összes bevétel:	280.887

Kiadások:	Ft
Bankköltség:	25.019
Nyomtatvány:	640
Postaköltség:	2.467
Tagsági díj:	500
Fénymásolás:	8.100
Koszorúk:	6.710
Hirdetés:	2.439
<u>Nyomdaköltség:</u>	<u>188.340</u>
<u>Összes kiadás:</u>	<u>235.215</u>
Átvitel 2002-re:	45.672

A Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület 2002. évi munkaterve

Szervezeti élet: Az egyesület működésének elsődleges színtere továbbra is a Helytörténeti Gyűjtemény épülete. Itt biztosítva vannak a szükséges személyi és tárgyi feltételek. Havonként, minden második kedden, egyesületi nap keretében találkoznak tagjaink és kötet-

len, vagy szervezett programokon vesznek részt. Elnökségi üléseinket is – szükség szerint – ezeken a napokon tartjuk. Célunk; új tagok bevonása egyesületünk munkájába, esetleg ifjúsági- iskolás- tagozat létrehozása.

Előadások, megemlékezések:

Januárban: A Reformkori Füred – fiatal kutatók előadásai.

Februárban: Ránzay Ágostonné (Adi néni) halálának 25. évfordulója alkalmából kamara-kiállítás és temetői megemlékezés.

Márciusban: A Helytörténeti Gyűjtemény 2001. évi gyűjteményének bemutatása – előadás.

Májusban: A régi emléktábla újraavatása a Tűzoltószertár falán.

Szeptemberben: Pap Gábor költő, református püspök (két évig arácsi lelkész) születésének 175. évfordulója alkalmából emlékkiállítás.

Októberben: Vaszary Gábor halálának 50. évfordulója alkalmából – emléktáblájánál koszorúzás, megemlékezés.

Novemberben: Emlékfa ültetés Simonyi Zsigmond tihanyi apát tiszteletére. Ő ültette az első fenyőt a mai Kiserdő északi részén 125 évvel ezelőtt.

Közreműködőként részt veszünk, koszorúzunk az alábbi rendezvényeken:

Januárban: Berda József költő születésének 100. évfordulóján.

Augusztus-szeptember: Kossuth Lajos születésének 200. évfordulóján.

Szeptember: F. S. Beudant francia geológus születésének 215., halálának 150. évfordulója alkalmából. A Piros templom felszentelésének 75. évfordulóján.

Novemberben: Illyés Gyula születésének 100. évfordulóján, Ady Endre születésének 125. évfordulóján.

Utcanevekre teszünk közös javaslatot – Széchenyi Társasággal, Arácsi Polgári Egylettel: Bata Ferenc, Cséplő Ernő, Jalsovits Aladár, Lonkay Antal, Pap Gábor, Peremartoni Nagy Sándor, megismételve Keresztury Dezső, valamint a Komáromy, Óry, Fejes családok nevének arácsi megörökítése (pld. „Fejes-köz”, stb.).

Hajdani középületek táblával történő megjelölésére teszünk közös javaslatot.

Pályázatok: Folyamatosan figyelemmel kísérjük a kiírt pályázatokat és ahol lehetséges, pályázunk.

Kiadványok: A Füredi História legalább 2 számának megjelentetése.

Kutatások, anyaggyűjtések: A megkezdett kutatások folytatása, újak kezdeményezése. (Protiwinsky Ferenc, Varga család, Somogyi család, a füredi vendéglátás, a II. világháború füredi áldozatai, Szilvássy Zoltán, a füredi temetők sírjelei, Füred numizmatikai emlékei, Sinkó András, Lengyel Samu, stb.)

A beszámolót és a munkatervet az egyesület közgyűlése 2002. február 19-én elfogadta és jóváhagyta.

Te his csalógnam!
Csakis jó mind
különbörndet meg
egy his ördögül.
B. Füred 94 ^{XI}/₂₂.
hílyád.
Károly.

Ar embleriség már
régóta két nitig esudát
ismor, de ismöröröid
nyalczat esudnak, merl
sudzák, hogy egy földi au=
gjal ledentik is er Te nagy.
B. Füred 94 ^{XI}/₂₂.
hílyád
Károly.

Eötvös Károly balatonfüredi mellszobra
ZSÁKODI CSISZÉR JÁNOS alkotása